

AZ ÁLLATOK ŐRE.

Ő CS. ÉS KIR. FENSÉGE JÓZSEF FŐHERCEG VÉDNÖKSÉGE ALATT ÁLLÓ
ORSZÁGOS ÁLLATVÉDELMI EGYESÜLET
KÖZLÖNYE.

SZERKESZTI:

DR. SZALKAY GYULA.

AZ EGYESÜLET IGAZGATÓ-TITKÁRA.

ÁLLAMI FŐREÁLTANODAI RENDES TANÁR, AZ AARAU, BÉCSI, BERNI, BRÉMAI, DRESDAI, KRÁKKÓI, SCHLESWIGI ÉS TURINI ÁLLATVÉDŐ-EGYESÜLTEK TISZTELETBELI TAGJA, AZ OSZTRÁK-MAGYAR TISZTVISELŐ-EGYESÜLET BUDAI SZÖVETKEZETÉNEK ÉS AZ ORSZÁGOS MAGYAR KNEIPP-EGYESÜLTET ELNÖKE, A MAGYAR ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK KÖZPONTI VALASZTMÁNYÁNAK TAGJA ÉS PÉNZTÁROSA.

M. N. M. M. E. M. KÖNYVTÁRA
Nyom. v. Növekednapio
1895. év. 491. sz.

Egyesületi mondanivalók.

Hivatalos helyiség: **Budapest, IV. kerület, Kalap-utca 12., I. emelet, 4. ajtó.**

Hivatalos órák naponként délután 4—6-ig, a szünidőben: július és augusztus hónapokban pedig délelőtt 10—12-ig tartatnak, amikor a pénztáros felvilágosítást ad, feljelentéseket, tagsági nyilatkozatokat, tagdíjakat stb.-t elfogad.

Az igazgató-titkárral pedig szerdán és szombaton 4—6-ig lehet értekezni.

Három hónapon túl a tagdíjak az illetők költségére postabizottsággal fogják beszerezni.

Kérjük azon tagtársainkat, kik tagsági díjukkal még hátralékban vannak, a tagsági díjat az egyesület hiv. helyiségébe minél előbb beküldeni.

Legfontosabb és legegésőbb szükség fiókegyesületek alakítása, kérve kérjük tagtársainkat, legyenek szívesek ismerőseik körében oda hatni, hogy a humanitásnak minden ágára, tehát az állatvédelemre is terjeszszék ki figyelmüket, hogy minél több fiók alakíttassék.

Alapszabályaink legfontosabb pontjait íme ide iktatjuk:

Kivonat az „Országos Állatvédő Egyesület” alapszabályaiból.

Célja:

2. §. a) Az állatokat mindenféle kínzás és zaklatás ellen, a fennálló törvények keretén belül mozgó eszközökkel megvédelmezni; ide értvén a madarak elfogása és fészkeiknek kirablása ellen való megvédelmezését is;

b) oda törekedni, hogy az országban minél nagyobb számmal létesüljenek ehhez hasonló célú egyesületek.

4. §. Az egyesület nem a hatóság ellenében, hanem annak támogatására van hivatva. Ennélfogva mindent megtesz arra nézve, hogy jogi személy jellegével felruházva közhasznú, és úgy erkölcsileg, mint gazdasági tekintetben fontos működését minél hathatóbbá tehesse.

Eszközök:

5. §. a) Jóindulatu felvilágosító közbelépés által, szükség esetén a hatóság közbenjöttével az állatok zaklatásának és kínzásának megakadályozása;

b) jó példával előljárva az oktatólag és felvilágosítólag való hatás;

c) az okszerű állatvédelmek irodalmi úton való terjesztése, kivált az iskolára és serdülő ifjúságra való tekintettel is;

d) előadások segítségével, melyeket az egyesület úgy a főváros egyes kerületeiben, valamint az ország különböző helyein a létező előítéletek eloszlatása és fiókegyesületek létesítése céljából kiválóbb szakférfiak által tartat;

AZ ÁLLATOK ÖRÉ

Megjelenik
január, ápril,
július
és október 1-én.

Előfizetési ár
nem tagok részére
2 frt az egész évre.

Az egyesületi tagok
1 forintnyi tagdíj fejében
kapják az

«**Állatok örét**»
és az
«**Állatvédők naptárát.**»

A többi kiadványokat
olesóbban.

Szerkeszti az
Országos Állatvédő Egyesület
megbizásából:

Dr. SZALKAY GYULA
igazgató-titkár.

Hivatalos helyiség:
IV., Kalap-utca 12. sz.

Szerkesztő lakása:
II., Fazekas-tér 8., I. em.

Egy-egy füzet ára
25 kr.

Azokért szólalunk fel, kik magukért nem tudnak beszélni.

A madarak kérelme.

B. BÜTTNER LINÁTÓL.

Most, hogy a hosszú, zordon tél végre-valahára teljesen eltávozott, s helyet adott a nyájas tavaszknak, a mi hű vándor-madaraink is haza tértek.

Első mindig a pacsirta. Alig barnul a rét s nyitják ki virág-szemeiket a kis primulák, már:

«Szól a pacsirta, fenn lebegvén,
S az égiekhez közeledvén;
Érzem szelid lehelleted,
Üdvözöllek, oh szép kikelet!»

És kedvesen üdvözlő dalával köszönti az eget s földet, amint elragadtatva magasra s mindmagasabbra emelkedik, s végre oly magasban zengi vidám énekét, hogy még a kis angyalok is meghallhatják az égben. És bizonynyal tetszik is a kis angyaloknak és örülnek neki, hogy annak a kis pacsirtának olyan nagy öröm az, ha végre haza jöhet a szép magyar hazába!

Néhány hét múlva a pacsirták után másféle vig hangok is hallatszanak a tavaszi légben.

Czivikk! czivikk! a hű fecske-sereg,
Vidám dalával, im, megérkezett!

És a gyermekek összecsapják kezeiket s ének-szóval hívják, hívogatják a szerencsét hozó vig madárkákat:

Hosszu farku fecske, Isten madárkája!
Gyere ide kérlek, házunk ablakára,
Házunk kapujára, a házunk falára,
Ide építsd fészked ereszünk aljára!

A fecske megérti a jó gyermekek szavát, mert másképpen nem is lehetne, hogy leginkább olyan házon épít fészket, ahol sok gyermek van.

De most még nincs eszökben fészket építeni. Most még csak le s fel villannak a légben, vagy a házakon üldögélnek és vig fecske-szóval üdvözlik egymást és az örvendező gyermekeket.

Néhány nap mulva a fecskék után mindig haza érkezik a legnemesebb, legédesebb szavu madár is. De ennek érkezését senki sem látja. Csak azt vesszük észre, hogy a fakadó bokrok meg-megrezzennek, a zsendülő fű közt meg-meglibben egy szürkés, barna, elegáns alaku madárka — a csalogány!

Ottan dalolgat s ha dalolni kezd,
Elfojt az alkony mindennemű neszt,
Hogy ne háborítsa énekét,
Hogy gyönyörködjék benne föld s az ég!

A csalogány után végre megérkeznek a gólyák is. Petőfinek, legnagyobb költőnknek kedvencz madara, csak akkor jön, mikor már lecsüngő piros lábai meleg tavaszi légben fürödnek. Ugy-e, mindenki ismeri azt a szép verset, melyben Petőfi annyí szeretettel emlékezik meg gyermekkorra kedves ismerőséről s ifjusága jó barátjáról:

«Nekem valamennyi között legkedvesebb
Madaram a gólya,
Édes szülőföldem, a drága szép alföld
Hűséges lakója.
Tán azért szeretem annyira, mert véle
Együtt növekedtem,
Még mikor bölcsőmben sirtam, ő már akkor
Kelepelt felettem!»

Mikor a piros lábu gólyamadár megérkezik, akkor már minden vándormadár itthon van. Máskor is, most is úgy volt.

De e tavaszon az itthon telelő és a hazatért madarak nagy dologra határozták el magukat. Összegyültek, — nem tudom bizonyosan, Pusztazeren-e, vagy a Rákoson? és ezen a gyűlésen kölcsönösen elpanaszolták egymásnak, hogy itt, ebben a szeretett édes magyar hazában, mennyi, de mennyi üldöztetésnek vannak még a leghasznosabb madarak is kitéve! És ők még csak segíhetnek magukon, mert ha idejekorán szárnyra kapnak, elmene-külhetnek, de hányszor dulják fel és rabolják ki védtelen pelyhes gyermekeik bölcsőjét, a rengő kis fészket! Hányszor gyilkolják meg hosszú kínzással a menekülni nem tudó, apró gyermek-

madárkakat, sokszor még olyankor is, midőn azok még a tojásokban szunnyadnak s még életre sem ébredtek egészen!

És mily kegyetlenül bánnak sokszor az emberek gyermekei a madarakkal, ha megfosszják szabadságuktól és zsinégre kötve hurcolják, vagy rabságba vetik és legtöbbször még olyan étkeket is adnak nekik csupa tudatlanságból, melyekkel azok nem táplálkozhatnak és így lassu éhhalállal pusztulnak el. Aztán az ilyen madárgyilkosok még azt kívánják, hogy ezek az éhező s halálra gyötört szegény rabmadarak kedves dallal, s vig ugrándozással mulattassák őket!

De hát a fiuk, vagy kis leányok, akik így bánnak a madarakkal, legtöbbször csak azért teszik azt, mert meg nem gondolják, hogy mit tesznek. — Csak egyszer elképzelnék, hogy mi lenne, ha mindez megfordítva történnék? Ha jönne valami kegyetlen, óriási nagy madár s kihuzná az ő kis testvérkéjüket, az aranyos babát, a bölcsőből és elvinné saját nagy karmu és erős csőrü madár-fiainak játékszerül? — Milyen gyász, milyen bánat lenne az ő családjukban is! Hogy sirná a jó édes mama, hogy bánkódnék édes apa is, s a testvérek mindannyian! — Vagy, ha egy gonosz nagy ragadozó madár a nagyobb emberi gyermekek közül is elrabolna egy fészek-szedő fiut és zsinórt kötve lábára vonszolná maga után tüskön-bokron keresztül, aztán ketreczbe zárná s étékül kavicsot, vagy köport adna neki. És ha nem akarná azt enni, megfogná s földdel megtömné. Aztán még azt kívánná, hogy az a megkínzott emberi-gyermek mindezekért halálból táncoljon és daloljon az ő mulattatására.

Oh, a mely fiunak mindez csak egyszer az eszébe jutna, az aztán nem csak maga soha többé nem bánatná a madarakat, de sőt még mások bántalmaitól is megoltalmazná! . . .

E tavaszon tehát a gyűlést tartó madársereg, közös elhatározással egy kérelmet intéz Magyarország összes kis és nagy gyermekeihez, de különösen az «*Allatok Őre*» kedves olvasóihoz.

A madarak ugyan, ezt a nagy kérelmet dalszóval, fecskebeszéddel, édes énekkel s okos kelepeléssel mondták el, de az «*Országos Állatvédő Egyesület*» azt aztán lenyomatta papirosra is, olyanok számára, akik talán nem hallották a madarak szavát, vagy ha hallották is, nem értették még meg a madárnyelvet.

És e kérelem nyomtatásban így hangzik:

A madarak tavaszi felhívása.

Magyarország összes madarai most tartott gyűlésükön a következő felhívást bocsátották ki:

«Visszatérve messze idegen földről édes magyar hazánkba s visszaköltözve mezei, erdei, tóparti, városi és falusi lakunkba, — újra békés, boldog családi életre készülünk! — Azért nem csak magunkat, de leendő kicsinyeinket is a jó és okos gyer-

mekek védelmébe ajánljuk, azzal a biztos reménnyel, hogy életünket oltalmazni fogják, sérelmet nem követnek el rajtunk és a szabadság drága kincsétől nem fosztanak meg minket! Különösen pedig jó szívökbe ajánljuk annyi gonddal, fáradtsággal rakott fészkeinket s esedezünk, hogy azt fel ne dulják, tojásainkat és pelyhes fiókáinkat el ne rabolják, s velünk baráti szívvél bánjanak!

Mi ezért hálás viszonzásul vig ugrádozásunkkal, röpködéssel, füttyszóval, énekekkel és csevegéssel mulatságot s örömet szerzünk kedves barátainknak. És a fákon, bokrokon, cserjéken, virágokon, a mezőkön s a rajtuk legelésző házi állatokon garázdálkodó élősdie rovarok pusztítása által, — hozzájárulunk az erdő, mező, kert és liget viruló állapotának és ezáltal az Isten szép világa s pompás alkotásai fölött érzett gyönyör növeléséhez!»

Az összes madarak gyűlése nevében a megbizottak:

Pacsirta.
Csalogány.

Fecske.
Gólya.

Tudom, hogy a kedves fiuk és a jó, okos leánykák ezentul meg fogják érteni a madarak nyelvét és nem kell külön nyomtatott kérelmet intézni hozzájuk, a nélkül is megvédik az éneklő s hasznos madarakat! De legfőképp a védtelen fészkeket, az apró babamadárkák kis bölcsőjét fogadják majd szeretetükbe és nem zavarják meg még csak nézegetésekkel sem a fészkek nyugalmát, sőt megoltalmazzák a négylábu macskák gyilkosságától és a kétlábu macska-emberek rablásaitól.

Milyen hálásak lesznek ezért azok az édes szavu, kedves madárkák! Én pedig — nos, én pedig külön meg fogom dicsérni a kedves fiukat és leánykákat, hogy olyan *jók és okosak*, a minőknek kell lenni minden igazi magyar honpolgárnak.

Kocsis-képzés.

(Az országos állatvédő-egyesületben előadta Monostori Károly, állatorvos
akadémiai tanár.)

Ez alkalommal egy oly kérdésben kívánok értekezni, a mely, különösen itt a fővárosban, valósággal égetővé vált; felemelem szavamat a kocsis-kérdésben, a melylyel, a mi elég különös, vajmi szomoruan állunk.

Eltelkintve azon kevés kivételes kocsistól, aki akar is, de tud is lovaival szakszerűen és emberségesen bánni s foglalkozom egyedül azon kocsisokkal, a kik valóságos kontárai a lógondozás és lóhajtás mesterségének, drasztikusabban, de találóbban kifejezve pedig hóhérai lovainknak.

Nincs a világon valamire való mesterség, a melynek művelőjétől meg ne kívánóék, hogy értsen ahhoz a mesterséghez s azt, hogy ért hozzá, megkívánjuk, hogy okmányokkal is bebizonyítsa.

Egyedül lovaink gondozója lehet akármilyen csavargó, fogataink kezelője akármilyen mordályégető, a feltétel csak az, hogy van-e bárhogyan szerzett cseléd-könyve s akar-e kocsis lenni?

Ez az a különös, ez az a szomorú állapot a kocsis-kérdésben, a mit szó nélkül hagynunk már nem lehet, a minek megváltoztatásában cselekednünk kell.

Mert ha az a csavargó vagy mordályégető értene s érthetne a lókezeléshez és lóhajtáshoz, hát nem kellene, hogy a lótulajdonosoké helyett a mi fejünk fájjon; ám hogy lehessen az ily embernek halvány sejtelme is a lógondozásról, mikor jobb esetben egy durva, iszákos, állatkinzó, minden szakértelmet nélkülöző, szeméthordó, vagy meszet, homokot fuvarozó kocsis mellett nőtt fel, avagy rosszabb kintornaforgató suhancz, avagy csirkefogó volt s pusztán cselédkönyve révén avanszirozott kocsissá?

Hogy valaki jó kocsis lehessen, ismernie kell legalább nagyjában a lónak csontalapját, izomzatát, belső szerveit, bőrét, patáját s egész organismusának főbb élettani működését. Tudnia kell erejének mibenlétét, megterhelhetésének netovábbját s ismernie kell az utviszonyokhoz mért vonóképeségének határát. Ismernie kell továbbá nagyjában ételét és italát, hogy abban a jót a rossztól meg tudja különböztetni. A patkolásnak elemeiben, a tisztításnak, a felszerszámozásnak mivoltában jártasnak, a szerszám és jármű kezelésében otthonosnak, a lóhajtásban kitanultnak kell lennie. Csak így fogja hóhérolás nélkül használni tudni a lovat;

csak így kimélni a szerszámot, járművet; csak így megmenteni gazdáját balesetektől s pénzbeli károsodásoktól.

Epp e balesetekre, károsodásokra való tekintettel és tekintettel az állatvédelmi szempontokra is, elodázhatlan kötelessége a közigazgatásnak odahatni, hogy a kocsiskodás bizonyos qualificatiohoz köttessék, s jól felfogott érdeke a lótulajdonosoknak azt kívánni, hogy az ily kocsisokhoz való jutást az állam is lehetővé tegye.

Semmi kétségem sincs az iránt, hogy ennek szükségét a lótulajdonosok mélyen érzik; meg vagyok győződve a felől is, hogy az állami igazgatás s a törvényhatóságok hasonlóképen meglátták már e kérdés megoldásának égető szükségét: bizonyosnak mondhatjuk tehát, hogy ha egyesületünk illetékes helyen kész, elfogadható tervvel kezében megteszi a kellő lépést, a kívánatos eredmény nem fog elmaradni.

Ennek a lépésnek mikénti megtételére nézve óhajtanék javaslatokat tenni.

A lógondozásban és használásban a humanisticus, de mégis szakszerű és alkalmas eljárás tudását kell beoitanunk a jövő kocsisaiba, ha ezélt akarunk érní. Ki kell mondanunk, hogy a lóápolás és hajtás-mesterség, melyet meg kell tanulnia annak, a ki üzni akarja s bizonyítványt kell felmutatnia képesítéséről annak, a ki más ember lovainak gondozására és hajtására kocsisul beszegődik. Egy bizonyos határidő — mondjuk, a kocsis-iskolák alapítását követő öt év múlva — súlyos büntetés terhe alatt el volna tiltandó, hogy kocsis-iskolát nem végzett egyének kocsisokul felfogadtassanak s mint ilyenek a fővárosban működhessenek.

Ez utóbbi szavaimból kitünik, hogy ez intézményt egyelőre csak a fővárosban vélem megalapítandónak és pedig a tüstént előadandó terv szerint.

E terv ecsetelése előtt méltóztassanak megengedni a következők felsorolását.

Budapesten van jelenleg körülbelül 30.000 darab ló. Nem lettem statistikai kimutatást, de kétségtelennek tartom, hogy ezen 30.000 ló mellett legalább is 15.000 kocsis van alkalmazva. Ez óriási számnak — hogy keveset mondjak — egyharmadát olyan kocsis teszi ki, a kinek halvány sejtelve sincsen a ló mivoltáról, gondozásáról, munkában való kezeléséről. Ötezer tudatlan, embertelen kocsis tehát valami tizezer lovat kinez naponta a mi metropolisunkban; ennyi kontár pocsekolja tehát a magán- és közvagyon; ennyi szakértelmetlen egyén veszélyezteteti folytonosan a közbiztonságot és az állategészségügyet s teszi botránnyossá a bel-és külföldi szemlélő előtt a fővárosi lótartási és használási állapotokat.

Ezeknek a kontároknak köszönhető az a rengeteg számu végkimerülésig lecsigázott gebe, mely Budapest utczáin szánalmat keltőleg vánszorog; ezeknek a tudatlan embereknek köszönhető, hogy most, az ezredéves kiállítás küszöbén, a főváros lovai között egy gyógyithatlan betegség ütött ki, mely miatt bizonyára nagyszámu

lovat kellend kiirtani, hogy a baj tovább terjedésének utja vágassék.

Mind e kalamitások, mind e szégyenletes állapotok daczára mi még odáig se jutottunk el, a hová a külföldi hasonló városok régen eljutottak, hogy kocsisok számára szaklapot alapítsunk és valami uton-módon szakértő kocsisokat képezzünk.

Kell hát ily kocsis-képző iskolákat alapítanunk, még pedig fölfogásom az, hogy a következő terv szerint:

1. A székes-főváros kocsis-képző tanfolyamot rendez minden év november elsejétől február végéig.

2. Minden kerületében, legalkalmasabbnak mutakozó iskolájában, vasárnaponkint átenged egy-két tantermet és egy-egy városi lófogatot teljesen felszerelve a tanítás céljára.

3. Megbizza minden kerületének egy-egy állatorvosát, hogy a jelzett 12 vasárnapon 2—2 óra előadást és gyakorlati oktatást tartsanak a jelentkező kocsisoknak, szükség esetén felkéri a kir. állatorvosi akadémiát, hogy tanár-segédeit a tanítás végrehajtására bocsássa rendelkezésre.

4. Az illetők lakására küldött hirdetménynyel évenként szeptemberben felhivja a főváros a lótulajdonosokat, hogy kocsisaikat a tanfolyamban való résztvevésre utasítsák.

5. A jelentkezők, kik irni s olvasni nem tudók is lehetnek, ha magyarul értenek és beszélnek, látogatási könyvecskét kapnak, melynek rovataiba az iskolaszolga minden előadáson való megjelenéskor bélyeget nyom. E könyv utolsó lapján a szervezendő vizsgáló-bizottság a tanfolyam végzését csak akkor igazolja, ha

a) a kocsis három előadásnál többet nem mulasztott;

b) ha a tantervben előirtakban való jártasságát kellőképen bebizonyította;

c) ha ő vagy gazdája e képesítő könyvecske kiadásakor 2 frtot lefizet.

6. A vizsgáló-bizottságba felkérendő a főkapitány, vagy helyetese, az országos állatvédő-egyesület igazgatója, a bérkocsis-ipartársulat elnöke, egy állami állatorvos, az állatorvosi akadémia szaktanára, a lóvasut- vagy omnibusz-társaság lovászmestere.

7. A bizottság és a tanító-személyzet díjtalanul működik.

8. A felmerülő, bizonyára csekély költségek fedeztetnek egyfelől a mondott két forintokból, másfelől a főváros által évenként e célra megszavazandó 1000 forintból és egy másik 1000 forintból, mely segélyképen a földmivelésügyi miniszteriumtól kéretnék és nyeretnék.

9. Ez összegekből kétségtelenül a tanítóknak adandó 100—100 forintnyi tiszteletdíj is kikerülne, ha az ügynek díjtalan való szolgálása elérhető nem volna.

10. A vizsga a farsangi szünnapokon, az állatorvosi akadémia patkoló helyiségeiben volna legcélszerűbben tartható, hol minden hozzávaló eszköz díjtalanul rendelkezésre állana.

11. A tantervet a mondott vizsgáló bizottság állapítaná meg s ez gondoskodna arról is, hogy alkalmas tankönyv is szerkesz-

tessék, melyet az olvasni tudó kocsisok 20—30 krajczárért szerezhetnének meg.

12. Mindezek megvitatására a székesfőváros tanácsa egy értekezletet hív össze s megbizsa azt egy részletes terv, illetőleg szervezeti szabályzat kidolgozásával, melyhez képest aztán a tanfolyamot mielőbb megnyitja.

A kocsis-kérdés megoldására ezeket tartom én szükségeseknek, hasznosaknak és kivihetőeknek. Ily irányban tegyen hát lépést egyesületünk a főváros minden jóért lelkesülő tanácsánál még akkor is, ha sikert nem remélhetne.

Ha sikere lesz, annál jobb, ha nem lesz, mi elmondhatjuk akkor is, hogy kötelességünket megtettük.

Ha London tanácsa kimondta, hogy «Wat I will, I will, and there is on end of it» s ezt kimondván, oda jutott, hogy ma 30.000 iskolát végzett kocsis dirigálja a nyilvános járművek lovait abban az óriási forgalmu városban, a melyben pedig még a sebes hajtás sincs eltiltva, ugy kishitőség volna feltennünk, hogy székesfővárosunk tanácsa, ha kimondja szintén, hogy «akarom», hát meg nem lesz, a minek elodázása immár lehetetlen is; meglesz, hogy tanult kocsisok fogják a főváros utcáit fogataikkal bejárni, megmentvén a nemzeti vagyonból, a mi okszerű és szakavatott kocsisodással menthető, s megadván azt is a közérdeknek e tekintetben, a mi azt a humanismus és közbiztonság szempontjából megilleti.

Bizonyára mindnyájunk óhaját hangoztatom, mikor tehát a székes-főváros nagytekintetű tanácsát e helyen nyilvánosan kérem, hogy ejtse ki az előbb jelzett angol mondást jó magyarul, mert ha egyszer kimondja, hogy: «A mit én akarok, azt *akarom* s azzal vége», kétségtelen, hogy a szép eredmény, a közáldásu siker el nem marad. És a főváros kiindulási pont lesz e tekintetben, hogy ezen eszme az egész országban magának utat törhessen.

A könyörület nevében.

Bell-Taylor Károly dr. angol sebész előadása a vivisectio ellen Nottinghamban 1893. év november 29-én tartott gyűlésen.

Uraim és hölgyeim!

A vivisectio név alatt ismert eljárás, hogy élő állatokat — állítólag a tudomány javára — felvágjanak, őket a szó betűszerinti értelmében, feldarabolják itéletem szerint elvetendő:

1. mert egyáltalában nem szükséges;
2. mert, mint bebizonyították, nemcsak haszontalan, de tév-
utra is vezet;
3. mert más eljárások, t. i. a megfigyelés és gondolkozás helyébe lép, melyeket pedig sokkal nagyobb előny illet meg, s melyekkel szemben senkinek sem lehet ellenvetése;
4. mert durva és kegyetlen visszaélés azzal a hatalommal, melyet Isten az állatok felett nekünk adott, és mert gyakorlása következtében elveszítünk minden igényt arra, hogy magunk számára irgalmat nyerjünk.

Engedjék meg most nekem, hogy közelebről fejtegethessem a vivisectio ellen felsorolt érveimet és először is az állítólagos szükségesség kérdését tisztázzam.

Alig van talán valaki, ki gyakrabban hivatnék meg különösen finom és nehéz sebészi operatiók végzésére, mint én, és ha az élvebonczolás a sebész kiképzésére szükséges volna, magamnak is hozzá kellett volna folyamodnom. Én azonban ezt nem találtam szükségesnek, és valójában soha legkisebb vágyat sem éreztem arra, hogy megtegyem; a mi reám nézve áll, ugyanez érvényes a legkiválóbb orvosokra és sebészekre is; a gyakorló orvosoknak, nagyon kis kivétellel, nincs semmi részök a vivisectioban és nem törődnek vele. Hol marad tehát az élvebonczolás szükségessége? Világos, hogy sem a sebész, sem a physiologus, sem pedig a gyakorló orvos kiképzéséhez (utóbbihoz legkevésbé) nem szükséges. De hát mire való akkor?

A nagytudomány urak, kik nem rég e városban tartották előadásait, arra tanították hallgatóikat, hogy a vivisectio az emberiség érdekében szükséges.

Ezek az urak, meg elődeik s ezeknek tanítványai különben több, mint 2000 év óta bonczolgatták az élő állatokat, a nélkül,

hogy az emberi nemnek legkisebb haszna lett volna belőle és Claude Bernard, e rendszer főapostola, bevallotta ezen borzasztó foglalkozás közben, eltöltött életének végén, hogy kezei üresek! Azok tényleg üresek voltak! A vivisectorok kezei mindig üresek. Csupa üres ígéretek hangoztatnak, de nem szótartók, — folyton ismételtetnek olyan állításokat, melyek csakis arra valók, hogy megtévesszenek. P. o. egyetlen szó sem igaz abból a folyton emlegetett állításból, hogy Galvani az elektromosság lényegét az élveboncolás útján fedezte fel.

Galvani felfedezését a véletlennek és annak köszönhetjük, hogy az elektromosságnak egy élettelen békán mutatózó hatását gondosan megfigyelte. A vivisectionnak semmi köze hozzá. Nem igaz, hogy *Harvey* a vérkeringést élveboncolással fedezte fel. *Harvey* felfedezését tisztán csak az emberi holttesten megfigyelt és felismert azon ténynek köszönhetette, hogy az érbillentyűre a vérnek folyását csak egy irányban engedik meg: a vivisectionnak semmi köze sem volt hozzá. Nem igaz, hogy *Hunter* állatok élveboncolása vezette az ütérdaganat kezelésének megállapítására. *Hunter* egyedül s kizárólag csak annak a ténynek felismerése vezette eljárásához, hogy a daganat közvetlen közelében levő ütér sokszor sokkal betegebb, semhogy egy alakötést kiálljon, miért is jobbnak vélte ezt távolabb alkalmazni. A vivisectionnak nincs köze hozzá. Nem igaz, hogy *Pasteur* a veszettség ellen orvosszert talált fel. *Pasteur* egyáltalán nem gyógyítja, hanem előidézi a veszettséget; bebizonyított tény, hogy a veszettség a *Pasteur*-féle esztelen oltási eljárás behozatala óta ugy Francia- mint Angolországban terjedt.*) Nem igaz, hogy *Pasteur* a marhavész ellen orvosszert talált fel. Nem gyógyítja a marhavészt, hanem előidézi és tenyészti. Eljárását az angol, német és magyar bizottságok elvetették, míg Franciaországban és egyebütt, a hol behozták, a veszettség milliókra rug. Nem igaz, hogy *Koch* szert talált az aszkór ellen; ellenkezőleg beoltásai eléinte lázt keltettek és később halált idéztek elő, kivált olyan betegeknél, kiknél a baj helyi volt. Nem igaz, hogy *Simpson* a chloroform kábító tulajdonságát kutyákon tett kísérletekkel fedezte fel; *Simpson* önmagán tett kísérletet. A chloroform olyan gyilkoló a kutyákra nézve, hogy soha embernél nem alkalmazta volna, ha előbb ezen állatokon tesz kísérletet. Nem igaz, hogy *Listert* a vivisection vezette antiseptikus módszerhez. Antiseptikus szerek régen előtte használatban voltak sebek kezelésénél, és ő kísérleteit nem állatokon, hanem az edinburgi, glasgowi és londoni kórházak betegeinek sebei, sérülésein és feloszlásnak induló testrészein hajtotta végre. Nem igaz, hogy az orvosi tudomány és sebészet nagy haladása állatokon végrehajtott kísérleteknek köszönhető; ezt mi az antiseptikus és kábító szerek felfedezésének tulajdonítjuk, a vivisectionnak semmi köze hozzá. Nem igaz, hogy a gyógyszerek hatásairól való ismereteinket vivisectionnal szereztük; az orvosszerek hatásai állatokon annyira

*) Ugy Magyarországon is.

különböznek az emberen végbemenőktől, hogy ilyen kísérletek a legveszedelmesebb tévkövetkeztetéseket eredményeznék. És nem igaz, hogy *Ferrier*-nek állatokon való kísérletekkel sikerült az agy működését localizálni. *Ferrier* maga mondja: «állatokon, még majmokon is végrehajtott kísérletek gyakran olyan következtetésekbe vezetnek, melyek komolyan ellenmondanak klinikai és pathologiai megfigyelések teljesen biztos tényeinek.» A «*Lancet*» szerkesztője azt mondja: «Ha *Ferrier* utasítása szerint kellene eljárni, az agyvelő-lokalisatio több halálesetet fogna előidézni, mint a mennyi megmentett étellel lehetne általa dicsekedni» és a «*Medicinische Presse und Verfügungen*» szerkesztője szerint: «Ha ilyen esetek (t. i. valószínűen létező agykezelések miatt végrehajtott operációk) halálos kimenetelűek, a bíróságnak törvény elé kell idézni a sebészt, ki az operációt végrehajtotta.» Franciaországban *Charcot* és *Peter*, Németországban *Hitzig* és *Hermann*, Olaszországban *Luciani* és *Tamburini* és Angliában *Schaefer* és *Goodhart* valamennyien eltérnek úgy *Ferrier* nézeteitől, mint egymástól és *Munk* professzor, ki szintén nagy vivisektor, azt mondja, hogy «*Ferrier*nek saját vívmányaihoz való bizodalma csak azzal a lehetetlenséggel hasonlítható egybe, hogy valaki munkálkodásának közelebbi megvizsgálása után bár csak egyben eredményei közül legkevésbé hinni tudjon.»

Mit szóljak még? Lehet-e elítélőbben nyilatkozni? A régi történet ez: vérontás, iszonyu kegyetlenség és mészárlás, mely csatlódáshoz, bizonytalansághoz és ellentmondáshoz vezet. Azt hozzák fel ellenünk, hogy ha feljogosítottaknak érezzük magunkat arra, hogy az állatokat megöljük táplálásunkra, arra is van jogunk, hogy rajtuk a tudomány javára kísérleteket hajtsunk végre. Azonban míg egyrészt kényszerülve vagyunk állatot ölni táplálék végett,* másrészt nem kényszerít semmi az élve-bonczolásra, és semmi, de semmi sem mentheti ki egy állatnak jól megfontolt, hidegvérű és tartós kínzását.

Physiologus kartársaink biztosítanak, hogy nem kiozzák az állatokat, hogy áldozataik mély kábulásban vannak az operatio kezdetén, és hogy ez a kábulás megmarad az operatio egész tartama alatt, még ha órákig nyulik is az. Ha ez igaz volna és az állat öntudatra ébredése előtt megöletnék, vége volna vitatkozásunknak és bele nyugodnánk.

De ez nem igaz. 2486 kísérlet történt csak itt nálunk 1892-ben az írásbeli engedélyek tanúsága szerint állatokon, melyek nem voltak öntudatlan állapotban, vagyis minden kábítószer alkalmazása nélkül, a közt a legkegyetlenebb kísérletek, melyeknél lehetetlen a szegény teremtményeket elaltatni. Kérdem, hogy lehetséges chloroformot használni, ha ez megghiúsítja a kísérlet eredményeit, a mint ez pl. a legkegyetlenebb operációknál előfordul,

* Tudvalevőleg itt tulajdonképen kényszerüsről nem is beszélhetünk; csupán az emberek megszokásáról van szó, melyet sokan mint tévedést és elfajulást elvetnek.

melyek az edinburgi egyetemen kutyákon újból meg újból végeztetnek?

Hogy lehet chloroformot használni kutyáknál, melyeket egy hosszú folyosón föl és le hajszoznak, míg a fáradságtól holtan rognak le? Hogy lehet chloroformmal elkábítani állatokat, melyeket kinzógépbe szorítva, minden képzelhető gyötresnek alávetnek, csak hogy bizonyosságot lehessen nyerni arra nézve, hogy milyen hevességű fájdalom szükséges (komoly sebesülés nélkül) a halál előidézésére?

Hogy lehet chloroformot alkalmazni kutyánál, melyet kemenyebben halálra sütnek, vagy gépben a légnomás tulsága által úgy összehúzódnak, hogy teste tuskó-keménynyé válik és agyveleje folyóvá lesz, mint a tejfel?

Hogy lehet chloroformot alkalmazni kutyánál, mikor olyan erős villamos áramok hatásának teszszük ki, hogy testhőmérséklete 112 fokra emelkedik és habár jégbe van kötve, napokig tartó legborzasztóbb kín után elpusztul, betüszterinti értelemben saját életnedveiben főve meg.

Hogy lehet chloroformot alkalmazni kutyánál, melyet ismételve vízbe ölnék s megint életre keltenek, vagy megfullasztanak s ismét lélegzethez hagynak jutni, vagy jégbe kötözznek míg keménynyé fagy és ismét életre hoznak, hogy megint jégbe tegyék vagy más kísérletekre használják, vagy olyannál, a melyet a táplálék és víz teljes megvonásával halálra éheztetnek, vagy undok, borzasztó betegségek beoltása által lassan halálra kínoznak? És tovább, mi haszna lehet a chloroformnak, bár csak a kísérlet kezdetén is kutyáknál, melyeket forró vízbe mártanak és azután napokig élni hagynak, vagy azoknál, melyeket terpentinnel átáztatnak és meggyujtanak, azoknál, melyeket élve tartanak, miután agyuknak felét kimosták, vagy melyeket elevenen nyúztak meg, hogy aztán a míg csak lehet élve maradjanak.

Aztán a kábítószer alkalmazásánál szükséges, hogy az állatok kábultsága a kísérlet egész folyamán tartson és az elkábított állatok mindamellett életben maradjanak, — már pedig nincs egyetlen kábítószer, mely ezt a kettőt czélt elérí. A curare-méreg csak növeli a kínt, a morphiom nem szünteti meg a fájdalmat, a kénäther nehezen alkalmazható, a chloroform pedig legtöbb esetben halálos, úgy hogy lehetetlen jó lelkiismerettel használni. Ezt a királyi commissio szava és más nyilatkozatok is bizonyítják. Így pl. Prischard, kinek mint a kir. állatgyógy-iskola tanárának a kutyákat illetőleg több tapasztalata van, mint bárki másnak, így szól: «Sohasem jutna eszembe, hogy chloroformot használjak; nagyon bizonytalanok tartanám. Néha úgy látszik, mintha a chloroform semmi hatással nem volna az állatra, aztán egyszerre teljesen erőt vesz rajta és lehetetlennek bizonyul, azt ismét életre hívni.» Lewis doktor, a katonai orvos-tanodán a pathologia tanára, sajnálja, hogy chloroform a patkányt, házi nyulat és a fiatal, sőt a nagy egészséges kutyákat is oly hamar megöli. Steiberg doktor bacteriologiai kézikönyvében óvja olvasóit a chloroformtól, mely

házi nyulaknál halálos és a nemzeti állatorvos-egyesületnek a jelen év júliusában tartott gyűlésén behatóan megbeszélték a chloroform használatának veszélyeit kutyáknál, a mennyiben Hoare figyelmeztetett arra, hogy egy esetben az illető állat oly hirtelen meghalt, mintha az ájulás lett volna oka. Ennek gyakorlati következménye az volt, hogy (mint az elhalt Hoggan doktor megjegyezte) teljes és lelkiismeretes elkábítást csak ritkán kíséreltek meg; legjobb esetben egy kevés chloroformot használtak, hogy a műtétet végrehajtónak lelkiismerete megnyugodjék, vagy neki lehetővé tétessék megbotráncozást nem keltő tudósításokat közölni, a mit Haughton S. doktor is elismert, midőn a kir. bizottság előtt jelentést tett az élvebonczolás körül szerzett tapasztalatairól. Ő így szólt: «Tudom, hogy szokás a kábítószer nagyon kevésse kielégítő mértékben, vagy egyáltalán nem is alkalmazni, mihelyt az ellenőrző szem eltávozott.» Ezt a kijelentést Walker dr. is megerősíti. Ő ezt mondja: «Igaz, hogy használnak kábító szereket; de ha azt hiszik, hogy az állat így teljesen öntudatlanná vált, nagy csalódásban vannak.» És így van ez tényleg. Fölsőleges e pontnál időzni; a bizonyítékok kéznél vannak és ilyen tényekkel szemben gyerekes és nevetséges volna azt állítani, hogy az elkábított állatokat könnyűséggel és biztosan lehet órákig öntudatlan állapotban tartani, mi közben rajtuk nehéz, fáradságos és finom bonczolásokat végeznek.

Kérem ennél fogva komoly megfontolás tárgyává tenni, hogy országunkban csak a lefolyt évben 2486 kísérletet tettek kábítószerek nélkül, hogy sok kísérletnél a legborzasztóbbak közül, lehetetlenség volt kábító szereket használni, hogy az élveelégítésnél, leforrázásnál és megnyuzásnál, valamint sok más műtétnél a narkosis alkalmazása csak kezdetben lehetséges; hogy az állat, mikor elkábították, egészséges és vidám volt, hogy aztán iszonyú kínok közt ébredjen fel, melyek nyomorult életének véget kell, hogy vessenek; hogy nincs kábítószer, mely az állatokat hosszabb időre teljes kábulatban tudja tartani, a nélkül, hogy életüket kioltaná, és hogy tehát a hosszabb ideig tartó műtételeknél használt kábító szerek, mondhatni haszontalanok. Mit tegyünk ennél fogva? Lehet-e valamit ez ellen tenni? Előmozditható-e a tudomány, ha a vivisectiót teljesen feladjuk? Bizonyára van egy jobb ut, egy ut, mely mindnyájunk előtt nyitva van. Nincs szükségünk állatlaboratóriumokra, kegyetlenségre, ál-elkábításokra, és a kínzást megkönnyítő eszközökre és gépekre. Nem szükséges ezt a földet pokollá tennünk Isten teremtményei számára. Az ut egyszerű, világos. Csak arra kell figyelemmel lennünk, a mi mindennap szemeink előtt megy végbe. Csak az szükséges, hogy megfigyelő-képességünket kiképezzük és fejlesszük — a megfigyelést a betegágynál és a bekövetkezett halál után — azt a nagyszerű képességet, mely Newtont a nehézség törvényére tanította, mely az ég titkait feltárta előttünk, mely képessé tesz arra, hogy az égi testek pályáját évekre előre meghatározzuk, a melynek tényleg mindazt köszönhetjük, a mit a physiologia és pathologia köréből bizottsággal tudunk. Sir Charles Bell «The Nervous System of the

Human Body» cz. munkájában ezt mondja: «Kísérletek sohasem eredményeztek felfedezéseket és a physiologia legújabb vívmányaira vetett egyetlen tekintet megmutatja, hogy a vivisectio több tévedést egyesít, mint a mennyi más uton nyert helyes nézetet megerősített.» Laborde doctor (és itt kérem megfontolni, hogy Laborde a physiologia tanára Párisban) így szól: «Az idegműködés áthatolhatlan titkait illető első diadal a tudományban — t. i. az aphasia (a beszédképesség elvesztése) pontos székhelyének megtalálása — a betegágyánál tett megfigyelések eredménye volt, és melyek egyedül vezethettek erre a fényes felfedezésre.» Ezt a kijelentést egészen megerősíti Charcot tanár, ki így nyilatkozik: «Az emberi agy pathológiájára vonatkozó egyedüli megbízható adatok azok, melyeket az anatómiai-klinikai módszerrel nyertek.» «Ez a módszer — teszi hozzá — abban áll, hogy az ember életében megfigyelt beteges állapotok a halál bekövetkezése után felfedezett localis bajokkal állandó viszonyba hozatnak.» «Ezen módszernek — hangsúlyozza különös nyomatekkel — köszönhetjük az agy pathológiájára vonatkozólag mainapság ismert valamennyi beváló biztos ismereteinket »

Igy hát feladatunk egyszerűen abban áll, hogy megfigyelő-képességünket kifejlesztjük.

Az emberiségre a megfigyelés tulajdonképpen tárgya az ember, és az orvosnak a betegágy mellett kell tanulnia szakját. A természet folyton nyújt legfinomabb fajtájú kísérleteket, melyek gondolkozásra ösztönöznek, kísérleteket, melyeket mint Kingsford dr. megjegyzi, mechanikailag és mesterséggel utánozni és végrehajtani teljes lehetetlenség. Csak az ilyen esetekben a beteg élete folyamán feltűnő jelenségeknek gondos megfigyelése és ezen jelenségeket előidéző helyi bajok szabatos megállapítása a halál után tette lehetővé a haladást, melyet a mai orvostudomány és sebészet felmutat. Ez az igazi, az egyetlen gyümölcsöző tanmód, az egyetlen, mely fáradozásunk jutalmát magában bírja; és szilárd meggyőződésem, hogy mindazok, kik ezt a módszert elhagyják, abban a reményben, hogy az állatkinzásban széles, kényelmes, árheh, gazdagsághoz vezető utat fognak találni, nemcsak idejüket pazarolják el és megbánással telt öregkort készítenek elő maguknak, hanem a szó szoros értelmében elfordulnak a dicskoszortól, mely azokat illeti, kik tanaikat megengedett eszközök segítségével vitték keresztül.

A szivtelenség a nyaralásban.

(Montecuccoli Emma grófnének ajánlva.)

Megígértém önnek, kedves grófné, hogy irni fogok olykor valamit az ön védenzeiről, az én kedvenceimről, a madarokról. Ámde hosszú ideig magam is olyan voltam, mint a beteg madár, láztól pihegve gubbaszkodtam a kis fészekben, várva a gyógyulást és a napsugarat. Most már elértem mindakettőt és olyan lettem, mint a szabad madár, vidám, csevegő, gondtalan. Enyém az egész végtelen mindenség, oda csap le szárnyaló képzeletem, a hová akar.

Jövök, megyek, benézhetek a nyári lakok árnyas kertjeibe, melyek az erdőig nyulnak, hol a zöld ágak dus levelei közt féltékeny gonddal őrzik fiókáit az énekes madár. Ime, rigóné asszony-ság szörnyű aggodalomban van, mert a nyaralók fehér macskája ott vadászat körülte verebekre, s nem lehet tudni, kimélni fogja-e a kis rigókat? Miért is viszik a macskákat nyaralni? Persze a gyermekek kedvéért. A cziczának ott kell lenni mindenütt, a hol ők vannak, és ez a fehér czicza olyan kedves, a milyen jó étvágy-gyal fogyaszt cserebogarat, egeret, madarat. Jóska urfi egész nap verebet fogdos számára lépes vesszővel, s nagy örömmel szemléli, a mint a kis áldozat vére kibuggyan a macska fogai közül, hogy ropognak a csontjai; egy percz mulva már csak néhány szétröp-penő szürke toll tanuskodik a lakomáról. De Jóska urfi épp oly kevésse gondol arra, mint a czicza, hogy ő most egy madár-család csendes boldogságát dúlta fel, oh, az eszébe sem jut, nem beszél arról neki senki; sőt Annuska ép arra kéri a papát, hogy löjjön röptiben fecskét vagy löjje le azt a vörösbegyet onnan a bokorról; pedig a fecske ép a fészket javítja, míg a vörösbegy jobbra-balra forgatván fejét, azon okoskodik, mit vigyen haza az éhes kis családnak.

Mert a madárszülőknek is megvannak a maguk gondjai. Vörösbegy mama éppen szétterjesztett szárnyakkal ül a kicsinyek között, saját testének melegével szárítgatván őket, mert bizony a sok esőből, szélből jutott ám a fészekbe is és a kicsinyeknek még nincs zsiros tollruhájok, hogy az védelmezze őket az átfázás-tól, mint a nagyokat; ott sípegnek nyugtalankodnak, mert nem csak a változó időjárás ellen van kifogásuk, hanem ehetnének is, pedig még nem tudnak maguknak táplálékot keresni; olyan gyá-

moltalanok, mint a bölcsebeli baba; tátogatják a szájukat és lármáznak, a mint tőlük telik. Ezért vörösbecy mama azt mondta a kis papának: eredj párocskám, hozz valami ennivalót a begyikéknek, majd én addig melengetem őket és ügyelek, hogy el ne vigye valami ragadozó.

Vörösbecy ur boldogan kiröpült, kis szive sebesen vert az örömtől, hogy végre megint kisütött a nap, csudálta a sugárözönt, mely százszorosan visszaragyogott a harmatesöppekben, a szökőkutak permetegén s a tó sima fölületén. Kissé ringatódzott az aranyos sugarak közt a levegőben, mely oly tiszta volt, mintha megmosták volna; sehol egy szemernyi por; minden fűszál, minden levélke olyan csinos, üde és tiszta, mint a gyermekek, ha új ruhába öltöztetik őket. Vörösbecy egy ágra röppent, hintázta magát és rendezgette tollait, hogy ebben a szép világban az ő ruhája is csinos legyen. Mert a kis madár is tudja, mi az illendőség; bár az emberek tudnák ugy! Lám, a madarak nem avatkoznak egymás házi ügyeibe, megférnek a szomszédaikkal, és sohasem volt még rá eset, hogy valamely himecske hűtlenül elhagyta volna egész fészekalja családját. Aztán ki látott rendetlen, borzas vagy szennyes madarat? Nem olyanok-e mindig, mintha épp akkor röppentek volna ki egy aranyos skatulyából?

Nos, vörösbecyecske is olyan volt, mint minden vörösbecy a világon, tiszta és takaros. Kis szive át tudta érezni, milyen szép ez a nagy világ, és ugy találta, hogy még az ő hangocskája hiányzik abból a nagy harmoniából, mely az örökkévalóság urának dicséretét zengi; így tőle telhetőleg hangicsálni kezdett, jókedvében ide-oda forgatta a fejét, míg csillogó okos szemével rovarok után tekintgetett, nem felejtve el családapai voltát s az ezzel járó élelemszerzés komoly feladatát.

«Mily pompás lesz, ha a kicsinyek megnőnek, szárnyra kelnek, — gondolhatta magában; — akkor fel leszünk mentve a gondok alól, ketten maradunk asszonykámmal, vigan leszünk, dalolunk, röpködünk; ő mint jó gazdasszony szorgoskodni fog, hogy új tojásuk potyogjanak a fészekbe és megint új fiókák kelnek életre, pity-pity.»

Épp akkor mondta Annuska a nyárilak udvarán; «Lödd le, édes apa, azt a vörösbecyét.» Annuska apja is szereti a kicsinyeit és szivesen okoz nekik örömet. No bizony, egy madarat könnyen le lehet löni. Az a pompás csillogó Flobert-fegyver csak annyit mondott: piff — és a csicsergő szép kis veresbecy ott feküdt véreben ázva a földön. Odaadták Lilának a vadászkutyának, ne nyihogjon hiába.

«Milyen biztos kezéd van» — hízelt a nagyságos asszony férjének.

«Jaj, de szép! A papa madarat lött!» — ujjongnak a gyermekek.

Azzal el is feledték, ki gondolna tovább egy néhai madárral.

Ámde a vörösbecygné ezalatt hosszunak találta a várakozást, aggódni kezdett párjáért, hisz annyi ellensége van egy csinos kis

madárnak; karvaly, macska, pajkos gyerek, vérengző ember. Veresbegyné egy-két szunyogot adott a kicsinyeknek, azzal elindult a párját keresni. De hiába röpködött ide-oda, a Lila gyomrába be nem láthatott.

Szomoruan tért vissza a fészekbe, hol újabb bánat várt reá: míg ő tova volt, addig egy pásztorgyerek arra járt, meglátta az őrizetlen fészket és elvitte a kis fiókákat magával játéknak, majd ő kiszúrja a szemöket, tüskét dőf a begyökbe, kavicsot tőm a szájokba. Megteheti, mert még az anyja is csak neveti, hogy «mit ki nem talál ez a gyerek!»

És arra egyik sem gondol, hogy *a ki egy kis madár halálában, védtelen állat vonaglásában gyönyörködik, annak a kebeléből kivész a részvét nemes érzelme embertársai iránt is, a részvétlen szív pedig szeretni sem tud; önző, dölyfös, rideg élet az, melyet a szeretet napfénye nem melegít s a részvét harmatkönye nem éltet.*

Annuska és a Jóska gyerek, daczára annak, hogy selyemövet hordanak, egy csöppet sem különbek, mint a pásztorfiu, mert egyformán örömeiket lelik a madárgyilkolásban; ők a gonosz emberek számát fogják növelni, ha szüleik idejében lelkökbe nem vesik, hogy szégyen az erősebbnek a gyöngébb romlására törni.

Sokat mesélhetnek még önnek, szép ezüsthaju grófné, arról, hogy mily kegyetlenek némelyek és főleg a gyermekek, a madarak iránt, összepecsételt verebek, élve megkoppasztott csirkek, kiszúrt szemű varjúk mulatsággal szolgálnak nekik. Ezt a gonoszra hajló indulatot csak az anya gyöngéd bánásmódja, mindent megfigyelő éleslátása írhatja ki az apróságok lelkéből, csak az ő szelidsége, türelme képes arra, hogy minden élő lény iránt szeretetre tanítsa őket, a legkisebb állatot is fölhelyezvén saját gondolkozás-módjának színvonalára, mint érző lényt mutassa be nekik, ki örömet, bűt, hálát érezni képes; nem pedig, mint boncztatni példányt és szegény párát, a kinek büntetlenül lehet szenvedést okozni.

Az anya a gyermek tetteiben, mint tükörben szemlélheti annak jövő jellemét; tőle függ, hogy az a tükör szép képet mutasson; rajta áll, hogy gyermeke a nyaralás idején nagyobb örömet találjon a madarak énekében, vidám csicsérgésében, mint a fegyver halált okozó dördülésében, vagy a fehér cicza által mohón fegyvertől vörös lakomákban.

Szanday Zénó.

Szeresd az állatot.

Irta: IPOLYI GIZELLA.

Gyéfniségünk alapelemeit magunkkal hozzuk ugyan a világra, de a nevelés, e reánk hulló külső elem, fejlesztheti bennünk a jót s megfékezheti a rosszat.

A gyermek zsarnoki hajlamait már a legzsengébb korában ellenőriznünk kell, mely hajlamait leginkább a neki játékszerű szolgáló állatoknál mutatja ki.

Ismertem gyermekeket, kik olykor megfojtottak egy-egy állatot, hogy temetést jatszassanak.

Az ily gyermeknél nem csoda, ha később embertársain végzi hasonló szenvedélyét.

Hisz nem egy gyilkos élet-iratában van kiemelve az, hogy gyermekkorában szerette kinezni az állatot.

Tehát, mint említém, már a legzsengébb korban kell nemesíteni a szívet és nemcsak, hogy büntetni a gyermeket az állatkinzásáért, de egyszersmind sajnálatot ébreszteni szívében a szegény állat iránt, mely épp úgy érzi a fájdalmakat, mint mi.

Ha látja a gyermek, hogy ő büntetve, az állat pedig védve van, úgy az állat ő előtte is lassankint azon magaslatra jut, hol már becsülni kell a teremtményt.

Az állatok ismertetésénél később oda kell hatni, hogy a gyermek nem csupán kül-alakjáról, de az állatok szellemi életéről is bő tudomást nyerjen.

Legyen kedvenc foglalkozása az állatok életének tanulmányozása; s az irányukban táplált szeretet bűvárként felszínre hozza majd szívében a jó és szép iránti fogékonyságot, melylyel azután embertársainak javára szolgálhat.

Foglalkozzon a gyermek a növénynyel is. Adjunk kezelése alá kis kertecskét, melyben maga ápolja virágait.

Ébreszszünk szívében szájalmat a virág iránt is, mely nélküli a vizet s szomoruan lehajtja fejecskéjét.

Hisz a költő is azt mondja:

«Szeresd a virágot
És ne féltsd szivedet,
Mert ki azt szereti,
Rossz ember nem lehet.»

E sorok épp úgy alkalmazhatók az állatra is.

Volt nekem egyszer egy sárgarigóm.

Valami rossz vásott gyerek kizavart az erdőben egy fészket s a repdeső, fáradt anyát könnyű volt megfognia.

Jól megpirongattam a fiut, s megvettem tőle a madarat.

Szomorú és bágyadt volt szegény s a szive nagyon vert.

Tágas kalitkába tettem s elláttam őt minden szükséges kel-lékkel.

Pár nap múlva a madár magához jött, s később oly jól ismert, hogyha feléje közeledtem, szétnyitá szárnyait s csőrét tátogatta.

Jól tudta, hogy mindig viszek neki valami nyalánkságot.

Különösen szerette a tejbe mártott zsemlyedarabkákat, melyek-ből nagyokat nyelt; s csőre két oldaláról csak úgy csöpögött a fehér folyadék.

Hangját nem lehetett hallani.

Talán életének nagy tragoediája némitotta el a dalt örökre szívében . . .

Avagy a szabadság kék ege után vágyódott?

Egy este azonban, midőn az alkony mindig sötétebb árnyat vetett a földre, s kis madárkám fejcskéje szárnyai alatt pihent, hallottam halk, édes dalát.

Álmában dalolt.

Talán felzavart fészkeben volt, kis fiai s hű párjával csendes boldogságban?

Nagyon szerettem e kis állatot s e nagy szeretetem okozta tragikus végét is.

Ugyanis: egy szép nyári napon nem elégedtem meg azzal, hogy kalitja tetejét zöld galyakkal és illatos virágokkal árasztottam el, hanem kivettem a madárkát s a verandánk előtti jól elkerített kerteskébe eresztém őt (repülni nem tudott), hadd élje világát a rezedák és violák között.

Vigan ugrándozott az én madaram s olykor csak kandi szemét láttam, mely mint egy fényes fekete gyöngy ragyogott ki a virá-gok közül.

Egyszerre azonban egy rémült krakogást hallatott.

Oda siettem a bokrok közé, honnét egy macska futott el nyilsebességgel.

A szegény madár pedig ott pihegett a bokorban.

Szemeit le-lehunytá, kis testét elvetette — kimult. Élesztgettem, csőrébe leheltem, hasztalan volt. Őszintén megsirattam szegényt.

A gyilkos macskát, — ha akkor utolérem — nagyon megbüntetem volna. De azóta átérttettem már, hogy őt nem lehet okozni; mert ő csak életfentartási ösztönének engedett.

A hibás ilyenkor az ember, ki több értelem és előrelátással van felruházva.

S elvégre is: a boszu bár édes, de nem segít már a meg-történt dolgon.

Állatvédő arany-ábéczé.

Jó gyermekek számára

Irta: SZINI PÉTER, állami tanító.

A.

Az állatok, — mint mindenek,
Teremtési az Istennek;
A porszemnyi bogárkára
Örködik az ő jósága.
Vigyázz hát, hogy meg ne bántsad:
Sérted vele jó atyádat.

Á.

Ágról-ágra száll a madár,
Lombok között csevegve jár.
Sok-kártevő hernyót elfog,
Mik pusztítják a zöld lombot.
Kiméljed hát a madarat
És ne bántsad ha fészket rak.
Isten adta a madárkát,
Hogy védje meg a termő fát.
Ha madarak nem lennének.
Kártékony sok hernyók, férgek
Kerteinket úgy el lepnék,
Hogy gyümölcsöt nem szedhetnénk.

B.

Bánj szeliden állatoddal,
Figyelmeztess szép szavakkal.
A szolid szó többet használ,
A botnál és az ostornál.
Ha nem sérted és gondozád,
Az állat is hű lesz hozzád;
Ha ügyelsz állapotjára,
Munkájával meghálálja.

Cz.

Czél nélkül állatot ölni,
Vagy elfogni és gyötörni:
Gyermekek! ez olyan vétek,
Melylyel a jó Istent sérted,
Ki hasznunkra rendelt nekünk
Sok állatot, hogy élhessünk.
Rossz gyermek az s nem bír észszel,
Ki keresett öldökléssel
Gyilkolja az állatot meg
S érdemli a gyilkos nevet.

Cs.

Cserebogár s más rovarok
Okoznának nagy károkat,
Ha állatok nem lennének,
Melyek mohón falják őket.
Ilyen a hasznos denevér.
Ugy is hívják: szárnyas egér;
Elpusztít ez ezereket
S mégis szegényt kiszegezed;
Neked tesz ő oly nagy hasznot
S jótetteért te megbántod.
Ne bánsad őt, mert segítőd
És elpusztít sok kártevőt.

D.

Dolgozik a szegény barom.
Földet szánt fel es terhet von.
Erejével segít neked
Megosztani nagy terhedet,
És mégis a hasznos állat
Oltalmat nem lel tenálad.
Sőt akad sok gonosz ember,
Ki erején fölül terhel
S az állatot, ha nem bírja,
Ütlegeti, rutul szidja.
Pedig mily nagy Isten áldás,
Hogy ökörrrel bír a munkás;
Azután meg a jó tehén,
Az is mily nagy jótétemény,
Mégis rosszul bánnak vele:
Alig kerül eledele.
Ne légy te ily rossz, gyermekem,
Állatodra gondod legyen;
Ha kiméled, jól táplálad,
Hű lesz hozzád s hasznát látod.

E.

El ne feledd e mondásom:
Tartsd állatod jó szálláson!
Tiszta legyen az istálló,
Az itató kut s a váló;
Mert ha ezt elhanyagolod,
Csak lézengő lesz állatod.

Tisztaságra, jó élésre
Állatnak is van szüksége.
Tiszta helyen ha nem tartod,
Nem hajt hasznot ám állatod

E.

Éltét félti, védi, óvja
Az állatok milliója.
Ne légy hát te, jó gyermekem,
Hozzájok rossz és kegyetlen.
Ne taposd el a kis bogárt,
Hisz gyenge ő s neked nem árt.
Szeretnéd-e te, ha véled
A nagyobbak úgy tennének?
Ugy-e, nagyon fájna neked,
Ha mamádtól elvinnének?
Ugy-e sirnál keseregve,
Szíved, lelked elepedne.
Lásd: az állat is érezi,
Hogyha rosszat teszsz neki,
A madár is sirva kiált,
Ha elveszed tőle fiát.
Óh, ne tégy hát ilyen vétket,
Inkább óvjad szegénykéket!

F.

Figyelj gyermek, a jó szóra:
Légy az állat gondozója!
Oktalanság volna, hidd el,
Bánnod vele kemény szívvél.
Ne higgyed, hogy meg nem érzi
A bántást; bár nem beszéli,
Ha megsérted, mert nyelvével
Nem mondhatja fájdalmát el.
Azért adott Isten neked
Jó gyermekem, okos lelket,
Hogy becsüljed és megvédjed
A gyarlóbbat, a gyengébbet.

G.

Gonosz szívű az oly gyermek,
Ki állaton ejt sérelmet;
Ki a hasznos békát bántja,
Hegyes vasra felszurkálja.
Mert a béka ártatlan, ládd:
Senkit sem bánt; sőt hasznot ád,
Mert elpusztít sok szunyogot
S egyéb káros rovarokat.

Gy.

Gyermekem! jól szivedbe ird:
Koldussá lesz, bár sokkal birt,
Ki kegyetlen az állathoz
S annak bajt, fájdalmat okoz.
Mert Isten azt megbünteti,
Porba sujtja, földre veti;
Ki jószágát üti, veri,
Az áldást nem érdemeli.

H.

Házi-állatod ha vagyon,
Áldás ez terajtd nagyon,

Mert az állat hasznot szerez,
S munkában is megsegít ez.
A szarvasmarha sertés, ló —
Mind, mind nagy haszonra való.
Hasznos a juh, melynek gyapja
Oltönyünk anyagát adja;
Jó állat ám a hasznos tyúk,
Azután meg a tollas lud,
Mely husával és zsirjával,
De kivált meg a tollával
Szolgáltat nagy hasznot nekünk;
Nála nélkül nem lehetünk.
A récze is hasznos madár:
Izes hussal, tollal szolgál.
Kimélni kell hát ezeket,
Mint hasznos teremteket.

I.

Isten az állatot
Hasznunkra teremté,
Nagy jószágát hozzánk
Ezzel kijelenté.
Adj hálát érte
Istennek, gyermekem,
Gyuladjon fel lángra
Az érzés kebledben.
Ha állat nem volna,
Nem élhetne ember:
A szilárdult földet
Mivel szántaná fel?
Hogyan vetné el a
Bőven termő magot,
Hogyha nem lennének
Igavonó barmok.
Tudta a jó Isten,
Mire van szükségünk,
Azért adta hasznos
Állatinkat nekünk,
Hogy gondozzuk őket
S azok segítsenek
Megszerezni nekünk
A mi élelmünket.

J.

Jó ember az, ki ügyel barmára
S nem ereszti azt üres jászlára.
Mert hogyha az állatot jól tartja,
Munkájának csak úgy lesz látatja.
Kész a barom a nebez munkára,
De aztán az ételt is megvárja.
A jó gazda annyit bizonynyal tud,
Hogy szájáról szokott tojni a tyúk!

K.

Kakuk madár ha tavasszal megjelen
Repdesve száll erdőkön és réteken.
Lombok közül kihallatszik a hangja:
A kártékony hernyókat mind felfalja.
Kakuk madár hasznos madár szerfelett,
Becsüljétek s ne bántátok, gyermekek!
Mert a minőt más madár meg nem enne,
Ő vadászat a nagy szőrös férgekre!

L.

Lovad, ha van, tisztán tartsad,
Kefélgessed, vakargassad.
Tisztán tartás a lovaknak
Annyit ér, mint fele-abrak.
Légy jó hozzá; ne ingereld,
Vastag bottal soha ne verd.
Hideg zablát a szájába
Ne tégy, mivel nagyon fáj a!
Munka között pihentessed,
Erőn felül ne terheljed
És ha vemhes, hagyd az ólba,
Mert csak ugy lesz szép csikója.
Három évet mig nem haladt,
A hámot rá, kérlek: ne rakd,
Mert elsatnyul szegény tőle
És nem lesz szép ló belőle.
Ki gondot visel lovára,
Használhatja sok munkára
S oly hű lesz a szegény állat,
Bárhova elmegy utánad.
Mig ha gondját nem viseled,
Ellenséget lát csak benned.

Ly.

Lyukban lakik a kis egér,
Megrág mindent, a mit el-ér.
Kártékony kis ügyes állat,
Minden háznál megtalálhasd.
Bizony, hidd el, nagy baj volna,
Ha ez állat nem pusztulna,
De jó lévén pecsenyéje,
A macskának kedves étke.
Lesi is ám órákon át
S ha lyukból kidugja orrát,
Mint a villám, ottan terem,
És elcsipi nagy hirtelen.
A bagoly meg éjjel járva
Nagy ügyesen tör reája.
Mégis szegény baglyot bántják
S felszegezik ha megfogják,
Pedig, — nappal bár nem láthat, —
Higyjétek el: hasznos állat.

M.

Madárkák fészket kiszedni,
Kicsinyeit földhöz verni,
Beh sok rossz gyermek munkálja.
Mivel nem is gondol rája,
Hogy a kedves kis madarak
Ott, a szellős lombok alatt,
Hasznunkra költik, táplálják,
Az ártatlan fiókat.
A fiókák mivel élnek?
Táplálékok hernyók, férgek.
Ha egy madárkát megöltél,
Millió hernyót megmentettél.
Miért bántjátok meg tehát
Az éneklő kis madárkát?

Tudjátok meg, rossz gyermekek,
Hogy azzal ám nagy kárt tesztek,
Ha nem hagytok neki békét
S elrontjátok készült fészket.

N.

Ne légy türelmetlen
Az állattal szemben,
Sőt mindig azt forgasd,
Gyermekeim, eszedben:
Ó oktalan állat,
Tette bár menthető;
Okos lelket neked
Adott a Teremtő.
Ha gyorsan nem végzi
A szükséges dolgot,
Kegyetlenség volna
Érette bántanod,
Teste van neki is,
Végtére elfárad,
Megtöri ereje
A nehéz munkának.

Ny.

Nyári napon mily gyönyörű
A természet pompája! . .
Erdőn, mezőn vidáman zeng
Madársereg danája.
Madársereg azt dicséri,
Ki éltet ad mindennek:
Bölcsességét, nagy jóságát
A teremtő Istennek.
Jó gyermekeim, szeressed hát
A dalos kis madarat,
Örvendj neki, ha kertetek
Lombos fái fészket rak.
Szívességed, szereteted
Meghálálja ő neked:
Megtisztítja fáitokat
És dalol vig éneket.

O.

Okos ember nem terheli
Erején tul jóságát,
Mert tudja, hogy a hű állat
Gondossággal hasznot ad.
Boldogtalan, ki becüslni
Nem tudja az állatot . . .
Ne légy ilyen! . . Barmaidért
A jó Istent áldhatod!

Ó.

Ólra, csürre, háztetőre
Készít fészket a szép gólya.
Szeretjük is e madarat,
Mert kikelet hirmondója.
Jó gyermekeim, ne is sérted,
Házatokra ha rak fészket;
Mert nem csinál ő semmi kárt
S házatoknak fészke nem árt.

Ö.

Örömmel nézi a mezőt,
A pompásnak ígérkezőt
A jó gazda sok reggelen,
Hol a ringó kalász terem.
Ám azért nem gondol rája.
Hogy harmának nagy munkája
Az áldás ott a földeken;
Sőt rossz szivü és kegyetlen
Állatához, a mely neki
Az eledelt megkeresi.
Gyermekek, te ilyen ne légy!
A rosszaktól példát ne végy!
Szeresd, kiméld az állatot,
Mert nagy hasznát beláthatod!

Ó.

Órizzd a rossz tettől magad,
Jó érzésed meg ne tagadd.
Vigyázz a kis bogárkára
S rossz szivvel ne taposs rája.
Ő is örül életének,
Kegyetlenül mért ölnéd meg?!

A rossz tettet iátja Isten,
Mert tudva ő nála minden.
S ha megsérted teremtését,
Nem kerülöd büntetését.

P.

Patakparton ül a béka,
Csak szemével pillant néha.
Ott lesi a rossz szunyogot,
Örvend hogyha egyet fogott;
De öröme kap keservet,
Mert oda fut egy rossz gyermek
Ügyes kézzel, gonosz fővel,
Ugy megdobja éles kövel,
Hogy a szegény, hasznos béka
Félholtan hull a patakba.
Jaj, be rossz az ilyen gyermek!
Hasznos békát miért verned?
Ha tudnád, hogy mennyit használ,
Ellensége tán nem volnál.
Nem bantanád, mivel gyengébb,
Sőt segítnéd s megmentenéd.

R.

Rossz ember az, — lelkem mondja,
Kinek nincsen kellő gondja
Állatára s ha az beteg,
Orvossal nem nézeti meg,
Hanem inkább kuruzslót hoz,
Jószágának mely bajt okoz.
Okos ember jól tudja már,
Hogy ez mindig nagy kárral jár
És ha beteg a jószága,
Rögtön orvost hív hozzája.
Ki az állat baját érti
S jó orvosszert rendel neki.

S.

Sok gyermeknek szokása még,
— Órizzen meg tőle az Ég —
Hogyha kimegy a mezőre,
Tör, ront mindent nyakrafőre.
A kis madárt, mely fiára
Ügyel, bottal hajigálja;
Vagy előli a kis méhet,
Mely virágból szed ki mézet.
Vajjon mi lesz ily gyermekből
Idő mulva hogyha felnő?
Kegyetlen, rossz ember, mint most
S lesz a neve állatgyilkos.

Sz.

Szivtelen ám az valóba',
Ki maszlagot dob a tóba,
A melytől a szegény halak
Meggábulva elhullanak;
Vagy más romboló anyagot
Halat fogni a vízbe dob.
Mert ez céztalan öldöklés
És kegyetlen időtöltés.
Apró halak pusztulnak így,
Melynek hasznát nem vehetik.

T.

Telve annak szive
Ádáz gyűlölettel,
A ki egy állatot
Gyötörni nem restel;
Nincs annak jelleme,
Sőt némtelen gonosz,
Ki nála gyengébbnek
Fájdalmakat okoz.
Nem is lesz az ilyen
Soha tisztességes,
Embertársival is
Gonosz dolgot végez.
Mert ki a védtelen
Állatot megbántja,
Sohasem lesz, — hidd el, —
A jónak barátja.

Ty.

Tyuk lábait összekötni,
S a piacra úgy elvinni
Szokta igen sok asszony még.
Azt sem tudja talán: miért?
Rossz tett biz ez, vajjon néked,
Mint esnék ha megkötnének,
Aztán földrecsüggő fővel
Löknének a szekérbe fel,
Mint sok teszen a borjával,
Vagy eladó disznójával.
Jórávaló gazda látja,
Minő kin ez állatjára
S úgy szállítja a jószágát:
Rosszabbá nem teszi sorsát.

U.

Undorodjál, jó gyermekem,
Az állatkinzástól.
Ne tégy soha ilyen vétket,
Ha látod is mástól.
Mondd annak is, ki nem tudná,
Hogy érez az állat
S Istent hívja tanujául
Szenvedt fájdalmának.

Ü.

Ügyes állat a kutya.
És hűséges szerfelett,
Szereti a gazdáját
És a jó kis gyermeket.
Tűzbe, vízbe kész menni
Azért, ki őt szereti.
Add meg hát az élelmét,
Mert bizony megérdemli.

V.

Vizben él a vízi sikló
Egy ártatlan barna kigyó,
Mely pusztítja a legyeket,
Szunyogokat és egyebet
Mégis szegényt, ha meglátják,
Kövel, bottal hajigálják
S meg is ölik, nem gondolva
Az általa tett haszonra.
Ne bántsd te őt, jó gyermekem,
Ha előtted tán megjelen.
Nem bánt ő meg téged, ne félj.
Fogában nincs semmi veszély.

Z.

Zablát tenni ló szájába,
Mikor az az étket rágja,
Kegyetlen tett, beláthatod
Igy kinezni az állatot.

Az sem vall ám szép szokásra,
Ha a lovak rossz gazdája
A korcsmában tart pihenőt
S lovát hagyja kapu előtt —
Esőben, vagy hóban ázni.
Hisz az állat is tud fázni!
És ha gondját nem viselik,
Nem is csoda, ha eldöglik!

Zs.

Zsolnának is hívják
Sok helyen a harkályt,
Megeszik sok férget,
Mely pusztítja a fát.
Oda lapul szépen
A fának törzsére
S keresi a férget
A fa belsejében.
Hasznos madár ám e
Czifra tollu zsolna,
Sok fa elpusztulna,
Hogyha ő nem volna.

Intés.

Gyermekem! ne feledd
Ezen szabályokat:
Szeressed és kíméld
A jó állatokat!
Nekik köszönhetünk
Sokféle ételmet;
Minden öltözetet
És sok segítséget.
Ne feledd, gyermekem,
Hogy a jó Istennek
Védelmében vannak
E földön mindenek.
S ki gyermek korában
Állatokat kinez,
Lesz belőle később
Gonosz embergyilkos!

Egyleti élet.

Jegyzőkönyvi kivonat

az Orsz. Állatvédő-Egyesület 1895. évi márczius 29-én tartott választmányi ülésén felvett jegyzőkönyvéből.

Elnök: *Zahora Nándorné.* Jegyző: *Knoll Lenke.*

1. Igazgató-titkár jelenti, hogy Szirmay Johanna Kassán elhalálozván, egyesületünknek 1000 forintot hagyományozott.

2. A felügyelő jelentése folytán a főkapitányság megkeresetik, utasítsa az összes kerületi kapitányságokat, hogy szekerek túlterheltetésére vonatkozó feljelentéseknél mindenkor a terheszeker szabályrendelet 7. §-a értelmében hozzon ítéletet.

3. Grimm alelnök indítványára határozattá lön, hogy az 1-ső számú «Állatok öre», a melyben az évi jelentés foglaltatik, még 300 példányban kinyomattassék s a rendőri hatóságoknak és előljáróságoknak megküldessék.

4. Bethlen Miklósné grófnő, Eperjessy István és a zugligeti népiskola növendékei, kik mindannyian a madarak etetése körül szereztek érdemeket, dicsérő oklevéllel tüntették ki.

Kivonat

az Országos Állatvédő-Egyesület 1895. évi június hó 1-én tartott választmányi ülésén felvett jegyzőkönyvéből.

Elnök: *Montecuccoli Emma grófne.* Jegyző: *Knoll Lenke.*

1. Igazgató-titkár bejelenti, hogy a XII. nemzetközi kongresszusra eddigelé 22 külföldi egyesület küldött részben üdvözlőiratot, részben pedig megjelenésüket helyezték kilátásba.

Az elnökség megbízott, munka-bizottság és vigalmi-bizottság kijelölésével.

Referádákat tartanak dr. Landsteiner a vivisectióról, dr. Olsen a vadmadarak nemzetközi védelméről, Kaeflein registrator Karlsruheból: «A baromfi szállítása a nemzetközi forgalomban» stb.

2. Miután, sajnos, magyar előadó nem jelentkezett, erre Herman Ottó és Monostory Károly kéretnek fel.

3. A választmány jóváhagyásával megbízatik az egyesület könyvvállvány beszerzésére.

Ez év folyamán belépett tagok névjegyzéke.

	Fogarascher Lajos, kereskedő	}	Ajánló: Grimm Gusztáv
	dr. Pap József, ügyvéd		
	Franke Pálné	}	Ajánló: Szalkay Gyula
	Benkő Gyula, könyvárus		
5	dr. Kiss Ferencz, ügyvéd	}	Ajánló: Jaulusné
	Girardi József, kereskedő		
	Gottermayer Nándor, könyvkötő	}	Ajánló: Schutttes Emil
	Hajnal J., Nagy-Kikinda, állatorvos		
	Szentessy Béla, hivatalnok	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
10	Eckl Irma		
	Moser János, droguista	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Molnár József, droguista		
	Oelhofer Anna	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Giczey Juliska		
15	Serafin Frigyes	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Hauszmann Sándor, építőmester		
	Kirchknopf Ádám	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Lozert Ferencz, kereskedő		
	Lichter Lajos, vendéglős	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
20	Lukács József, vasuti hivatalnok		
	dr. Uhrík Gyula, orvos	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Goszleth István, fényképész		
	Kászonyi László, szobrász	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Mészáros János		
25	Szűsz István	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Schultheisz Mór		
	Weisz Mór	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Adler Manó, papirkereskedő		
	Frank Ágost, tanuló	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
30	Szombathely Géza, Sárbogárd		
	Finagl István, sütőmester	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Virág Kálmán, sütőmester		
	Holndonner Ignác, sütőmester	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Révai Oszkár, ügynök		
35	Reinisch Henrik, kövezőmester	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Téry Emil, ügyvéd		
	Horváth Vendel, adótitiztviselő	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Hende Ferencz, adótitiztviselő		
	Rauschenberger Román, vendéglős	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
40	Klementsits József, bábos		
	Dziállás K., állatorvos tanársegéd	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Pákozdy László, állatorvostan hallg.		
	Puschmann Frigyes « «	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné
	Berkovits Sándor « «		
45	Fazekas András « «	}	Ajánló: Hauszmann Alajosné

	Friedrich Béla, állatorvostan hallg.)		
	Lippner Leo	«	«
	Fokányi László	«	«
	Misztrik Károly	«	«
50	Noszlopy Antal	«	«
	Gukja Károly	«	«
	Breuer Albert	«	«
	Krompecher Szilárd	«	«
	Szacs vay Béla	«	«
55	Kardeván Ernő	«	«
	Palm Frigyes	«	«
	Horváth Lipót	«	«
	Reiss József	«	«
	Fülöp Vincze	«	«
60	Csinger Nándor	«	«
	Dietl Ernő	«	«
	Liebl Gyula	«	«
	Gregor János	«	«
	Betegh Lajos	«	«
65	Egry Gyula	«	«
	Neusiedler Miklós	«	«
	Lipscher Miklós	«	«
	Adler Zsigmond	«	«
	Hetzel Henrik	«	«
70	Holschléger Elemér	«	«
	Szakáll Gyula, tanársegéd		

Ajánló: Szakáll Gyula

Meghaltak:

Billán Márton, Krausz Adolf, Laitl Simon és Laschkai Mária.

Mentőkocsira adakoztak:

Dr. Szalkay Gyula ivén: Grimm Gusztáv 150 frt, Hauszmann Alajosné 10 frt, Werther Alvin 5 frt, dr. Szalkay Gyula 5 frt, Ambrózy Etelka 1 frt, Osztr.-magy. ált. tisztviselő-egylet budai társulata 50 frt. Összesen 221 frt.

Özv. Hangl Józsefné ivén: Delmedico Péterné 1 frt, Thier József 50 kr., Gulden Kati 2 frt, M. P. 40 kr., Delmedico Ágostonné 1 frt, Tittlbach Ferenczné 40 kr., Hauer és Márton 30 kr., Mechwart Andrásné 2 frt. Laskay Mária 1 frt, Szeiff Bertha 1 frt, Szeiff Matild 1 frt, Eberling Juliánna 50 kr., Szabó János 50 kr., Lavaty Mária 1 frt, Wachtler Károly 50 kr., özv. Ostián Antalné 50 kr., Kovács Lujza 20 kr., W. S. 3 frt, Haselberger 30 kr. Összesen 17 frt 10 kr.

Szabó Lászlóné ivén: Zahora N.-né 2 frt, Luby Adél 50 kr., Szabó Lászlóné 50 kr., Zademák de Caux 4 frt, Sóváry S. 50 kr., Hummerné 1 frt, C. G. 60 kr., Névtelenek 50 kr. Összesen 9 frt 90 kr.

Knoll Lenke ivén: Nagy Jenő 5 frt, Schön Ignác 5 frt, Miletics Mária 5 frt, Jauluszné 2 frt, Vecseri István 50 kr. Összesen 17 frt 50 kr.

Lobmayer Géza ivén: Lobmayer M. K. 1 frt, Delmedico 1 frt, Lobmayer Carolin 1 frt, Farkas János 20 kr., Lobmayer Géza 1 frt, Málits György 1 frt, Lobmayer 50 kr., Névtelenek 75 kr. Összesen 7 frt 45 kr.

Gruber Katalin ivén: Gruber K. 4 frt, Prohászka Mari 1 frt, R. P. 50 kr., Roth Lajosné 50 kr., dr. Burghard 50 kr., Juratska István 50 kr., Engel Teréz 50 kr., Petrović Anna 50 kr., Ordódy Anna 50 kr., Fischböck Ferenczné 50 kr., Holmayer Erzsébet 1 frt, dr. Heinrich Kálmán 2 frt, Ráczfürdő igazgatósága 2 frt. Összesen 14 frt.

Pénzt küldtek be: Frölich Albinné 10 frt, Jurkiny Jenő 5 frt, Grimm Gusztáv 21 frt 50 kr., Montecuccoli Emma gyűjtése 2 frt 20 kr. Összesen 38 frt 70 kr.

Összesen van aláírva 325 frt 65 kr.; ebből be van fizetve 155 frt 65 kr., mely összeg a Magy. Ipar- és Kereskedelmi Bank-Részvénytársaság V—VI. kerületi fiókosztályában 2175. f. sz. alatt van elhelyezve.

Miután a mentőköcsi 750 frtba kerül, kérjük t. tagjainkat a gyűjtést szorgalmasan folytatni, hogy esztendőre a mentőkocsit megrendelhessek.

Kitüntetett rendőrök. 50 rendőrt jutalmaztunk meg a közgyűlésünkön, de nem voltak azok közt azok, a kiket néhány választmányi tag szeretett volna látni. Ezek t. i. egyenes felszólításra akadályoztak meg durva bánásmódot. Ki lévén merítve az erre utalványozott összeg, néhány tag hamarosan 20 forintot adott össze, és e pénzből:

Járóka József	Nagy Imre
Benedek József	Szigetfy János
Dobrádi Vincze	Vékony András
Koger Károly	Kristál István
Kalesz Andor	Ludra János

nevezetű rendőrök kaptak két-két forintot, mely összeg a főparancsnok ur utján kézbesített az illetőknek.

Visszautasított állatvédelmi szabályrendeletek. Három évvel ezelőtt a főváros tanácsához, két évvel ezelőtt a földmivelésügyi miniszterhez nyújtottunk be egy fővárosi és egy országos állatvédelmi szabályrendeleti tervezetet. Az utóbbi felölelte a korábbi miniszteri rendeleteket mind és egy egyöntetű eljárást kértünk különösen a vágómarha leölésénél divó kegyetlen szokások megszüntetésére. A fő- és székváros tanácsa nem fogadta el szabályrendeletü tervezetünket, hanem hivatkozva a meglévőkre, elutasított. A földmivelésügyi miniszter pedig 3 ives válaszában fel-

szólít, hogy az állatorvosi egyesület szakvéleménye szerint több tételen változtassunk, néhány pont pedig kihagyandó volna.

A mi a fővárosi szabályrendeletet illeti, azt újra, meg újra kell beadnunk, míg célhoz nem jutunk. A naponta előforduló botrányos kinzások megszüntetésére a meglévő szabályrendeletek nem elegendők, tapasztaljuk ezt naponként.

Az országos szabályrendeleti tervezetet újra át fogjuk dolgozni, a kihagyandókat ki fogjuk hagyni és az állatvédelmi álláspontunkat jobban ki fogjuk fejteni, hogy meggyőzőbb és világosabbak legyünk. Hiába, minden jóért, minden haladásért küzdeni, harcolni kell. Ugy volt ez mióta a világ áll!

A «középiszkolai» pályázataink. Tavaly 20 vidéki középiskolának küldtünk 5—5 forintot, hogy az «önképző-körök»-be egy új eszmét, az állatvédelmi eszmét, a humanitásnak eszméjét vigyék be. A humanizmust, az emberi érzést az emberiségben kell ápolnunk, és szélesebb alapra fektetni. Ki állat iránt tanul emberiséget, az felebarát iránt sohasem lesz kegyetlen és durva.

Az iskolák legnagyobb része örömmel fogott a munkához; néhány igazgató és tanár köszönetet irtak és arra kértek, hogy jövőben se feledkezzünk meg körikről, ők rajta lesznek, hogy működésük a nemes eszme érdekében minél eredményesebb legyen. A 20 középtanoda közül 16 megfelelt a követelményeknek, a mennyiben a megírt dolgozat vagy dolgozatokat beküldték, kettő az «Értesítő»-vel beszámolt, félt, hogy a miniszter haragját kelti fel vele — holott a pesti állami középtanodák egytől-egyig 5—6 dolgozatot is beküldtek, csak két intézet volt: a szombathelyi és a mármaros-szigeti főgimnázium némán maradtak. Ha nem akartak a haladásnak nyomdokaiba lépni, akkor a küldött 5 forintot is vissza kellett volna küldeniök.

Lapszemle.

Folyóiratok.

Der Anwalt der Thiere. XI. évfolyam 1. füzet. Organ für Thierschutz. Herausgegeben von Damen-Comité des Rigaer Thierasyls. Ezen a német irodalomnak legjelesebb havi folyóirata kénytelen volt negyedéves kiadványokra szoritkozni, miután a tetemes nyomdai költségeket nem fizethetik már. Referat über ein Vortrag Dr. Paul Försters. «Was ist Vivisection.» (Az emberiség kell hogy emberséget tanuljon, haladni kell a korrallal és az élveboncsolást a föld kerekességéről eltöröltetni.) «Widersprüche und Heuchelei in unserem Culturstaat.» (Milliárdokat dob ki az ember, csak hogy a divatnak hódoljon, de ha ezen divathősökhöz fordulunk és csak a tizezred részét kérjük az oly nemes czélokra, melylyel a nyomort, a fájdalomat, a kint ki akarjuk küszöbölni, akkor nincs pénzük, nincs idejük.) Der Vogelmord und die Frauen. (Igen talpra esett cikk, melyben azon divat elítéltetik, hogy madarak kalapdiszül használatnak.) Költemény: Der Vöglein Bitte im Winter. — Das Testament Nikolaus Hegerle. (A bécsi egylet maecenasá 220,000 frtnyi vagyonát az egyletre, mint főörökösre hagyta.) Circular des Budapester Landesthierschutz-Vereines zum XII. internationalem Congress. — Következnek még a rendőrség rendeletei, egy költemény «Nur ein Hund. — «Thier—Mensch». (Főkének ragaszkodása az emberhez.) Tod durch Heilserum. (A serum haszontalanságáról.)

Der Thierfreund. Monatschrift des Wiener Thierschutzvereines. 1. sz. «Referat über die Schächfrage in der Schweiz.» (Keller urnak kitünő előadását tartalmazza, a melyet a XI. nemzetközi kongresszuson tartott.) Egyleti élet, melyben közlik, hogy a császár 100, a helytartótanács 100 frtot és a székes főváros 500 frttal segélyezték az egyletet. Vegyesek: 2. sz. Az előbbi vezércikknek folytatása és vége. A bécsi egylet mentőkocsijainak leírása és rajza. Hegerle Miklós végrendelete. — Castelli és Hegerle mellszobrainak ünnepélyes leleplezése. Egyleti élet és vegyesek. 3. sz. Der gemeine Star. (A seregélynek haszna a gazdasátra.) A választmányi ülésekről rövid jelentés. A mentőkocsik által tett szolgálatok felsorolása, félhónap alatt 13-szor vétetett igénybe. Von fremden Vereinen. (Több egylet működéseiről.) Költemény: Die beiden Waisen von Else Schaefer in Dresden. (Két árvának szívhez szóló története, kik az állatokkal mindig anyai gondnal foglalkoztak.) 4. sz. Einladung zur 43. General-Versammlung. (A napirend közlése mellett meghívó a közgyűlésre.) Der Thierschutz bei den Südslawen von Dr. Cech. (Értekezés, hogy a szláv fajnak szép érzéke van házi állatai iránt.) Cassa-Stand. (Az 1894. évi mérleg, bevétel volt 17198'91 frt, kiadás 16654'97 frt, mint maradék a jövő évre iródott: 541'94 frt. Az egylet vagyona 41263'69 frt, mely értékpapirokban le van téve. 5. sz. Bericht über die 43. General-Versammlung. (A közgyűlésről szóló jelentés.) 120 rendőr megtalmoztatott részint 3 arannyal, 10 frt és 5 frttal. — Kimutatás a mentőkocsik igénybevétele felől. Vegyesek.

Der Linzer Thierfreund. 1. sz. Gedenket der Vögel. (Költemény, hogy etessük a madarakat.) Hufbeschlag im Winter. (Melyik a legjobb patázás télen.) Der Kreuzschlag bei Pferden. (Ezen betegség gyakran előfordul a terhes

szekerek lovainál, a mikor két ünnep alatt mozgást nem tesznek.) Vogelschutz im Winter és La protection des oiseaux. Kleine Mittheilungen. 2. sz. Der schönste Schmuck. (Költemény Warnustól, melyben a szivnemességet, mint a legszebb ékességet dicsőíti, és hogy e tulajdonság homlokegyenest ellentétben áll a női kalapon diszítésül szolgáló madárhullával.) Die Linzer Strassenpolizei-Ordnung und der Thierschutz. (A rendőri rendeletek hiszen igen jók volnának, de ha nincs ki ellenőrizze, éppen úgy mint nálunk.) Hunde-Schlitten-Wettfahren in Puchenau. (Elítéltetett, hogy már kutyákkal is versenyeket rendeznek.) Die Kuh und ihr Kalb. Die Rückkehr der Stare. Die bissige Lotte. 3. sz. Die Stare sind da. (Költemény Seideltől.) Strassenpolizei-Ordnung und Thierschutz. (Folytatása az előbbi számnak.) Aufruf an die Damenwelt. (Ne madárhullákat, hanem a florának gyönyörű gyermekeit hordják a kalapjukon a nők.) Wie verhält sich das Christenthum zum Thierschutz? (Példázatok az ó- és újtestamentomból.) Vegyesek, a melyekben fel van említve, hogy a budapesti egyesület milyen jeles férfiakat választott meg tisztelőbeli tagnak. 4. sz. Nur ein Hund. (Költemény: A kutya hűségében jobban lehet bízni, mint az emberében.) Strassenpolizei-Ordnung. (III. Közlemény ugyan e tárgyról.) Das Heilserum. (Semmitsem használ, de véghetetlen kinokat hoz a megcsapolt lovaknak.) Der gemeine Star. (A seregélynek életrajza.) Kleine Mittheilungen. (Vegyesek.) 5. sz. Die Christel und ihr «Karo». (Költemény egy szorgalmas lány és hűséges kutyájáról.) Sitzung. (Választmányi ülés tudósítványa.) Die Namen der Thiere. (Nyelvészeti tanulmány, mily nyelvből és milyen értelmök van ez állatok neveinek.) Kleine Mittheilungen. (Vegyesek.)

Androclus. A drezdai egyesület havi folyóirata. 53. évfolyam. 1. és 2. sz. Monatsversammlung. (A január havi gyűlésnek leírása.) Wie die Erdhummel lebt und arbeitet. (Előadás a földi-pozor természetrajzáról.) Schutzvorrichtungen gegen das Ausgleiten der Pferde. (Tanulságos kis elmefuttatás, hogy miféle alakokat adtak a patkóknak, milyen fa, rost, szövet- és gummi-bélést, hogy a kisiklást a minimumra redukálják.) Bücherschau. (Több könyv, röpiratnak a kritikai ismertetése.) 3. és 4. sz. Monatsversammlung. (A márcziusban tartott gyűlésnek a leírása.) Über Schutzmittel gegen Ausgleiten der Pferde. (Lungwitz az állatorvosi akadémia docensének az előadása, mely az előbbi számban is felemlítve volt.) Verkehrspolizeiliche Verordnungen im Sinne des Thierschutzes. (A rendőri igazgatóság által kiadott forgalmi-rendnek azon pontjainak kiemelése, melyek az állatvédelemmel kapcsolatban állanak.)

Zeitschrift der Rheinisch-Westfälischen Thierschutz-Vereine. 1. sz. Die Schlachtfrage in der Schweiz. (A berni kongressuson tartott értekezés kivonata.) Literarische Verbindungen unter den Thierschutzvereinen. (Szinte kongresszusi értekezés.) Die Behandlung des Geflügels im internationalem Verkehr. (Hogy miképpen kell a szárnyasokat a vasutakon feladni.) Der Dohnenstieg. (Leírása annak, hogy milyen kegyetlen módon fogatnak az éneklők.) Eine Thierhetze in Madrid. (Bikaviadal Spanyolországban.) Zur Behandlung der Kälberruhr. (Milyen módon lehet a borjúknál a betegségnek ura lenni.) Das Schweineschlachten auf dem Lande. (A disznóöléseknél előforduló barbárságok, 2. sz. Liste der Vorstände der Verbandsvereine. (23 önálló egyesület egy szövetezetet képez, az egyes egyesületek tisztviselői névsora közöztetik.) Die Vivisectionsfrage auf dem Berner Congress. (Polemia az «Anwalt»-tal.) Die Betäubung des Schlachtviehs durch die Schussmaske ohne Knall. (Egy új lőálarcnak az ismertetése.) Die Jagd auf Eichhörnchen. (Felserdült ifjaknak vad hajtóvadászatok e szegény állatokra.) Der Kettenhund im Winter. (A lánczon tartott kutyáknak sanyaru helyzete télen.) Vom Büchertisch. (A megjelent állatvédelmi dolgozatoknak kritikai ismertetése 3. sz. 39. Verbandstag. (A szövetezetnek 39-ik közgyűlése.) Bericht des Vorortes über das Jahr 1894. (Az előkészítő egyesület jelentése.) Petition, betreffend den Auftrieb von Melkvieh auf die Viehmärkte. (A kölni egyesület folyamodványa, hogy a tehének feszített tögygyel ne bocsáttassanak a vásárookra.) Prämierung von Dienstboten. (Azon eselések, kik évek hosszú során át a házi állatok ápolására különös gondot fordítottak, diplomával tüntetessenek ki, és ne pénzbeli jutalmakkal.) Der Igel. (A sün használ.) Geflügelschutz im Auslande. (A zagrábi egyesületnek fali képei dicsérőleg felemlítetnek.) Aus den Verbandsvereinen. (Vegyesek.)

Der Thier- und Menschenfreund. XV. évfolyam. Dresden. 1. sz. Nachruf an die Fürstin Bismarck. (Hive volt a mi eszméinknek.) Die Früchte der Vivisection. (Az élve bonczolásnak rettenetes következményeiben van bemutatva.) Unsere Freunde in der Thierwelt. (Irgalmasságra tanít e cikk az állatok iránt.) Das Bewusstsein der Unsterblichkeit in Indien. (Főelv Indiában kegyetlenséget nem üzni.) Vegyesek. 2. és 3. sz. Die Früchte der Vivisection. (3 folytatásban az élve bonczolásnak kegyetlenségei.) Unsere Freunde in der Thierwelt. (Folytatása az előbbi cikknek.) Züge aus dem Thierleben. (Érdekes vegyi apróságok.) 4. sz. 15. Ordentliche Generalversammlung. (Közgyűlés, vitatkozások eredményei.) Die Vivisection und die Thierschutzvereine. (Napiersky azon véleményen van, hogy az egyetek ne foglal kozzanak az élvebonczolással, mivel nem tartozik hozzájuk.) Wie ich dazu kam, die Vivisection zu bekämpfen. (Kitűnő cikk, melyet röpirat alakjában terjeszteni kellene.) Sectionen und Vivisectionen. (A halottat bántani, mindenkor büntettnék declaráltatott, annál is inkább az élvebonczolás büntett, a melyet hatóságilag fenytetni kellene.) Die Treue eines Hundes bis in den Tod. — Zwangsimpfung. — Breslauer theosophische Vereinigung. (Az apró cikkek czimei.) Bücher und Zeitschriften czim alatt a természetes gyógymód, egyetek folyóiratai ismerteti, mint a Berlinben megjelenő: «Der Naturarzt.» 55,000 példányban jelenik meg havonként. «Gesundheitsrath» Stuttgartban. «Die Wohlfahrt» Reichenbergben megjelenő havi folyóirat. 5. sz. Adolf Graf Zedtwitz. (A nemes emberbarát, a természetes gyógymód fenkölt bajnoka, az elkéseredett harczos minden elnyomatás és embertelenség ellen április 11-én Bécsben elhunyt. Gyászolják az összes állatvédő egyesület, természetes gyógymód egyesület és általában a haladásnak emberei.) Die Vivisection Feindin der wahren Wissenschaft. (Egy pap czikke, melyben mondja, mindenek fölött az emberiséget kell fejleszteni.) Eine Wirkung des Berner Beschlusses. (A rajna-westphaliai szövetség, a melyen határozatba hozatott, hogy a következő kongresszuson a vivisektió-kérdés ne tárgyalassék.) Arzneigifte wirken auf die Menschen anders, als auf Thiere. (Egy okkal több, hogy hagyjuk az élvebonczolást.) Több apró cikk.

Könyvismertetés.

A baromfi-tenyésztés. 4-ik átdolgozott kiadás. Negyvennégy a szövegbe nyomtatott ábrával. Irta: *Grubicy Géza*. Athenaum kiadása, 2 kötet. Hogy ezen munka a magyarországi baromfi-tenyésztésen sokat lendített, látjuk ezt a kelendőségből, miután rövid időközben 4 kiadást ért. Az első kötet szól a tyukászatról: a tyukok fajai, tartása, hizlalása és szaporításáról. A II. kötet szól a ludak, kacsák, pulykák, fácányok, gyöngytyukok, galambok, pávák és hattyrúkról. A baromfi-betegségekről, a mesterséges költetésről és hizlalásról. Mindkét kötetet a legmelegebben ajánlhatjuk társulati tagjainknak és általában mindazoknak, kik praktikus tanácsokat akarnak a baromfiak felneveléséről és tenyésztéséről nyerni. A kiadó czég két vászonba kötette és igen tetszetős alakot adott a munkának. Egy-egy kötetnek ára 90 kr.

Vegyesek.

Fontos határozat. A sziléziai vágóhid-állatorvosok egylete mint a «Berliner thierärztliche Wochenschrift» írja, 16 szóval egy ellenében kimondotta, : hogy a sakterolás az előkészületek egyetemben állatkinzásnak tekintendő.»

A Pasteur-féle oltás. Az «Androclus» a hollandi egyesület havi folyóiratának 11. és 12. számában olvasható azon 267 egyének neve, éve, állása, lakhelye, kik az 1885—1894. időközökben a Pasteur-féle oltás következtében elhaltak; ezek közül oltattak Párisban 205, Oroszországban 49, Olaszországban 12 és Rio de Janeiróban egy. Megfoghatatlan, hogy hogy állhat fenn az ily tévhit a mostani felvilágosodott (?) korban.

Az erélyes zürichi polgárok. A Zürich-Canton kormányához benyújtott kérvényen, hogy az élvebonczolás eltöröltessék, a kívánt 5000 aláíró helyett 12,000-en irták alá a folyamodványt.

Szekerek és lovak összeírása. A katonai ügyosztály kimutatást készített a főváros lovairól és szekereiről. A kimutatás szerint van Budapesten 1234 egyfogatu 1548 kétfogatu személyszállító kocsi, 1998 egyfogatu és 4332 kétfogatu terhesszeker. A lovak száma 14301. Az összeírást a katonai ügyosztály a tanács útján felterjeszti a honvédelmi miniszterhez.

Életmentő kanári. Életmentő kutyákról, paripákról nap-nap után eleget olvashatunk, de hogy valaki egy kanári-madárnak köszönje megmenekülését, kissé mégis hihetetlen. Pedig megtörtént. A *Königsberger Allgemeine Zeitung* írja: S... jómódu pilseni polgárnak van egy nagyon szelid kanárijja. A kis madár egész nap szabadon röpköd a szobában és rendszerint gazdája vállán tart pihenőt, hogy elvegye ennek szájából jutalmát, a darab czukrot. S...nek az a rossz szokása van, hogy lefekvés után rendszeren szivarra gyújt. Ez a a szokás nemrégiben életébe kerülhetett volna, ha kis kedveltje meg nem menti. Szájában az égő szivarral nyomta el az álom; takarója az égő szivartól tüzet fogott, az egész szobát fojtó füst töltötte be. A kis madár megérezte a veszedelmet, amely gazdáját fenyegette, oda repült hozzá és addig csipdeste csőrével ajakát, amíg csak fel nem ébresztette mély álmából. Az életmentő kanárik tehát a legszebb rekorddal kezdik meg tevékenységüket ezen a rájuk nézve új pályán.

Hadi kutyák vizsgálata. A közös hadseregben már huzamosabb idő óta kísérleteznek betanított kutyákkal, amelyeket hirthordásra akarnak fölhasználni. Az ötlet igen eredeti, mert a jó lábu kutyát még lóval sem lehet utólrni s azonkívül az ebeknek kitűnő tájékozó tehetsége igen alkalmassá teszi őket az ilyen szolgálatra. A kutya-főhadiszállás *Zvornikban*, Boszniában van, ott is tanítják be a tehetséges ebeket. Mint onnét jelentik, a múlt napokban tartották meg a hadi ebek felett a hivatalos szemlét. A tizenötödik hadtest parancsnoksága képviselőjében *Sommer* vezérőrnagy jelent meg több törzstiszttel. Vagy 150 betanított kutyát próbáltak ki. Két-három órányira is elküldték őket, egyik csapatól a másikig. A leveleket a nyakukra kötötték és utnak eresztették őket. A kutyáknak a katonai reglement iránt való nagy érzékről tett tanúságot az a körülmény, hogy mikor megérkeztek valamely csapathoz, *mindig a legmagasabb rangu tiszthez szaladtak* s csak attól türték el, hogy a postát leoldja a nyakukról. A vadász kutyák használhatatlanoknak bizonyultak, mert utközben, ha egy nyulat vagy más vadat megszimatoztak, könnyelműen megfledkeztek fontos stratégiai küldetésükről s a vadászat szenvedélyének áldoztak. Az első díjat különben a 25-ik gyalogezred 3-ik zászlóaljának *Lord* nevű kutyája nyerte el. Ezt a főkutyát *Szakáll* szakaszvezető oly pompásan betanította, hogy *Sommer* vezérőrnagy huszonnégy forint jutalmat adott neki s a kutya kosztjának a megjavítására ötven forintot utalványozott, aminek a tehetséges eb szemmelláthatólag nagyon megörült. A második díjat a 23-ik gyalogezred *Bleck* nevű kutyája s a harmadikat a 17-ik vartüzérezászlóalj *Hektor* nevű hadi ebe nyerte el. A kutyákról külön törzskönyvet és conduit-lisztát vezetnek. Rendes menázsit és zsoldot kapnak, csakugy mint a többi bakák. A jellemes kutyák maguk mennek a konyhába az ételért, ahol a nyakukba akasztják a pléh fazekat s bár orrukat nagyon izgatja az étel felszálló illata, mégis oly becsületesek s oly sokat tartanak a fegyelemre, hogy a világért sem nyulnának az ételhez, hanem elviszik azt a tanítójuknak, aki aztán szétosztja köztük a levest, marhahust s a felséges mákos csikot. Ha valamely kutya vétséget követ el, annak rendje-módja szerint megkapja a maga dunkliját. Vasra ugyan nem verik szegényeket, de ennek ellenében óriás rekordokat értenek el velök a koplalás terén. Ezt pedig egy jóra való kutya nem felejt el, még ha nagy stratégia is. Így van azután, hogy *visszaeső* nem igen találkozik köztük.

Állatkerti jegyek.

Tagjaink mérsékelt áru állatkerti jegyeket és pedig 20 krosat felnőttek és 10 kros jegyet gyermekek számára a hivatalos órákban kaphatnak.

Julius és augusztus hónapokban a hivatalos órák délelőtt 10-től 12-ig tartatnak, az év többi hónapjaiban hétköznaponként délután 4-től 6-ig.

Tartalom.

	Oldal
A madarak kérelme. B. Büttner Linától	57
Kocsis-képző tanfolyam. Monostori Károlytól	61
A könyörület nevében. Értekezés dr. Bell Taylortól	65
A szivtelenség a nyaralásban. Szanday Zénótól... ..	71
Szeresd az állatot. Ipolyi Gizellától	74
Állatvédő arany ábéczé. Gyermeknek számára Szini Pétertől	76
<i>Egyleti élet:</i>	
Választmányi ülés márczius 29-én és június 1-én	81
Belépett tagok	82
Mentőkocsira adakozók névsora	83
Kitüntetett rendőrök	84
Visszautasított állatvédelmi szabályrendeletek	84
Középiskolai pályázataink... ..	85
<i>Lapszemle:</i>	
Der Anwalt der Thiere. — Der Wiener und der Linzer Thierfreund	86
Androclus. — Zeitschrift der Rheinisch-Westfälischen Thierschutz-	
Vereine —	87
Der Thier- und Menschenfreund	88
<i>Könyvismertetés:</i>	
A baromfi-tenyésztés Grubiczy Gézától... ..	88
<i>Vegyesek:</i>	
Fontos határozat. — Pasteur-féle oltás. — Az erélyes zürichi	
polgárok. — Szekerek és lovak összeírása. — Életmentő	
kanári. — Hadi kutyák vizsgálata	90

e) érdemek elismerése és jutalmazás;

f) tapasztalás alapján idevágó törvények, rendeletek és szabályzatok korszerű fejlesztése.

Tagság.

6. §. Az egyesület tagjai:

1. Alapítók, kik egyszer s mindenkorra legalább is 20 frtnyi alapítvánnyal járulnak az egyesület céljaihoz.

2. Rendes tagok, kik 3 évi időtartamra iratkoznak be és 1 frtnyi évi díjat fizetnek. Ezenkint tagságigazolási bázrát kapnak.

5. Csoporttagok: Ide oly csoportokat tartoznak, melyek rendesen csak egy évig állanak fenn. Ilyenek a fi- és női tanodák osztályai, akadémiai és egyetemi társulatok, önképző-körök, nyelvi és egyéb egy évre terjedő tanfolyamok. Ezek egy évre együttesen egy forint lefizetésére köteleztetnek; egy évre terjedő bázrát kapnak.

7. §. Az egyesületnek tagja lehet minden feddhetlen jellemű egyén kor- és rangkülömbőség nélkül, a ki az egyesületnek egy rendes vagy alapító tagja által ajánlatott, vagy sajátkezű nyilatkozatot küld be.

A tagság megszűnése.

13. §. A tagság megszűnik:

a) a kötelezett 3 év lételtével, ha a kilépés a titkárságnál legkésőbb a kötelezett 3 évi időszak utolsó hónapjában bejelentetett. Előleges írásban beadandó lemondás nélkül a tagsági kötelezettség további 3 évig tart.

A fiók-egyesületek.

19. §. Vidéken fiók-egyesület alakítására 30 tagnak ily célból való egyesülése szükséges.

A fiók-egyleti tagdíj-bevétel két harmada a fiókot illeti ottani céljai- és szükségleteire, egy harmada pedig a központba szállítandó; ennek fejében a fiók-egylet az anyaegylet kiadványaiban, évkönyvében és egyéb előforduló segélyeszközökben részesül.

Kitüntetések és jutalmazások.

24. §. a) *Tiszteleti tagokká* való választás által; a kitüntetés az állatvédelem terén szerzett érdemek mérve szerint lehet elnöki, alelnöki vagy titkári is;

b) *dicsérő oklevél* által, melyet az egyesületi tagoknak és nem tagoknak, kiváló működése elismerésül nyújt;

c) *elismerő oklevél* oly egyének számára, kik az állatvédelmet különös gonddal művelik és általában az állatok védelmére kelnek;

d) *elismerő nyilatkozat* rendőri közegeknek és oly egyének számára, kik a reájuk bízott állatokkal emberségesen bánnak;

e) pénzbeli jutalom eselédek vagy más alkalmazottak számára az állatok kiváló gondozásáért; rendőri alsóbb közegek számára kiváló szolgálatkészségért és éberségért az állatvédő-egyesületi tagokkal és azok ügyeivel szemben.

Az „Országos Állatvédő Egyesület“ kiadványai:

1. **Védjük az állatokat.** I. Évkönyv az 1882. évre, szerkesztve Herman Ottó főtitkár által. I. kiadvány. Elfogyott.
  2. **Az állatok védelme,** II. Évkönyv az 1883. évre, szerkesztve Herman Ottó főtitkár által. II. kiadvány. Elfogyott.
  3. **Állatbarát.** Havi folyóirat 1884 – 1886. Szerkesztve Szallenbach Imre másodtitkár által. III. kiadvány. Elfogyott.
  4. **III. Évkönyv.** Az 1887. évre, szerkesztve dr. Szalkay Gyula főtitkár által. IV. Kiadvány.
  5. **IV. Évkönyv.** Az. 1888. évre, szerk. dr. Szalkay Gy. főtitkár által. V-ik, tévesen IV. kiadványnak nyomtatva.
  6. **V. Évkönyv.** Az 1889. évre, szerk. dr. Szalkay Gy. főtitkár által. VI-ik, tévesen V. kiadványnak nyomtatva.
  7. **Katalog** der ausgestellten Objecte in Wien und Köln 1890. und kurze Geschichte der Thierschutz-Bestrebungen in Ungarn. VII-ik, tévesen VI. kiadványnak nyomtatva.
  8. **VI. Évkönyv.** Az 1890. évre, szerk. dr. Szalkay Gy. főtitkár által. VIII. kiadvány.
  9. **Az Állatok Óra.** I. év. 1., 2., II. év. 3., 4., 5., III. év. 1., 2., 3., 4.
  10. **Röpiratok.** 1., 2. és 3. szám. X. kiadvány.
  11. **Elbeszélések.** 1. és 2. szám. XI. kiadvány.
  12. **VII. Évkönyv.** Az 1891. évre XII. kiadvány, szerk. dr. Szalkay.
  13. **Az Orsz. Állatvédő Egyesület könyvtára.**
    1. **Ne bánts az állatot.** K. Nagy Sándor, kir. törv. bírótól, 200 koronával jutalmazott pályamű. 40 elbeszélés a nép és az ifjuság számára. Diszesen kötve aranyozott felirással 40 kr., társulati tagoknak 30 kr. Rózsa Kálmánnál kapható. VIII., Szentkirályi-utca 30. szám.
    2. **Gemma, vagy bűn és erény.** Állatvédelmi regény, írta Elpis Melena. Fordította Szalkay Elvira, a pozsonyi állami felsőbb leányiskola tanítónője. Diszesen kötve, aranyozott felirással 40 kr., társulati tagoknak 30 kr.
  14. **Állatvédő.** 1893. évkönyv. Ára 10 kr. postán küldve 15 kr.
- Lauffer Vilmos kiadásában megjelent:
15. **A libapásztor.** Elbeszélés az ifjuság és a nép számára, írta Seemann Gábor, polgáriskolai igazgató. Az Országos Állatvédő Egyesület által *koszorúzott pályamunka.*